

Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija

**DARNIOS ŽMOGAUS BŪTIES
GALIMYBĖ ČIA IR DABAR**

Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija
„DARNIOS ŽMOGAUS BŪTIES GALIMYBĖ
ČIA IR DABAR“

KAUNO ŠVIETIMO IR UGDYMO SKYRIUS
KAUNO ETIKOS MOKYTOJŲ METODINIS BŪRELIS

VDU HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
FILOSOFIJOS KATEDRA

**„DARNIOS ŽMOGAUS BŪTIES GALIMYBĖ ČIA IR DABAR“
Respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos organizatoriai**

Vera Vasiljeva – idėjos autorė, Kauno švietimo ir ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė

Profesorius dr. Dalius Jonkus – Kauno Vytauto Didžiojo universiteto
Humanitarinių mokslų fakulteto Filosofijos katedros vedėjas

Polina Žemaitienė – Kauno etikos mokytojų metodinio būrelio pirmininkė,
Kauno Milikonių vidurinės mokyklos etikos mokytoja ekspertė

Irina Stanislovavičienė – Kauno etikos mokytojų metodinio būrelio narė,
Kauno Aleksandro Puškino gimnazijos etikos mokytoja ekspertė

Tomas Pažarauskas – Kauno etikos mokytojų metodinio būrelio narys,
Kauno Juozo Grušo meno vidurinės mokyklos vyresnysis etikos mokytojas

Leidinio remėjas

*Kauno miesto savivaldybės administracijos
Švietimo, kultūros ir turizmo plėtros valdybos
Švietimo ir ugdymo skyrius*

Leidinių sudarė

*Vera Vasiljeva
Polina Žemaitienė
Irina Stanislovavičienė – etikų logotipo autorė*

Vera Vasiljeva

Kauno švietimo ir ugdymo skyrius

Vyriausioji specialistė

Mintys apie žmogaus būtį

- ❖ Svarbiausi ir išmintingiausi dalykai pasaulyje – paprasti, bet ieškodami tiesos, žmonės dažnai pasiklysta išgalvotame sudėtingume.
- ❖ Žmogus viską turi savyje – tereikia tai atrasti ir pažadinti gyvenimui.
- ❖ Kantrybė, drąsa ir viltis padeda įveikti didžiausius sunkumus.
- ❖ Kančia duoda daug daugiau sielos augimui nei džiaugsmas, nes priverčia susimąstyti apie dalykus, kurie nesvarbūs besijuokiančiam.
- ❖ Norint pakeisti pasaulį, reikia pradėti nuo savo jausmų, mąstymo ir dvasios ugdymo.
- ❖ Baisiausia – išduoti save, prarasti savo tikrąjį „aš“, nes beveidis žmogus nevertas geresnės būties.
- ❖ Neprotinga graužtis dėl praeities įvykių, nes jų neįmanoma pakeisti, bet verta mokytis iš buvusių klaidų ir jų nekartoti.
- ❖ Išmokti džiaugtis tuo, ką turi šiandien, išmokti tai vertinti ir branginti – laimės pagrindas.
- ❖ Amžnieji lobiai – žmogaus dvasios turtingumas: mokėjimas mylėti ir atleisti, padrašinti artimą sunkią valandą ir dalinti gerumą nelaukiant atpildo.
- ❖ Mokėti tikrai mylėti – talentas, duotas ne kiekvienam, bet jei jį turi – meilės užteks viskam.
- ❖ Neapykanta žudo sielą. Meilė prikelia ją gyventi.
- ❖ Tikrasis kelias – kelias į Šviesą. Juo eiti reikia vedamiems Tikėjimo, Vilties ir Meilės.
- ❖ Šypsokis gyvenimui ir dalinkis tuo, ką turi, nes ne imantis yra turtingesnis, o duodantysis.

Žmogaus gyvenimas – kelionė. Ši palyginimą kartoja daugelis. Eidama gyvenimo keliu, matau, kokius skirtingus pėdsakus savo kelyje palieka kiekvienas mūsų. Keista tai, kad labiau pastebimi ne žmogaus-kūrėjo, o žmogaus-griovėjo palikti pėdsakai...

Per puikų žydintį sodą praėjo griovėjas – nulaužė medžių šakas, išspardė gėles, sudaužė skulptūras. Visi, kurie eina po jo – mato, kad per sodą jau eita.

Jei per sodą praėjo taikus šviesus žmogus – pataisė nulinkusią gyvatvorę, paglostė gražų žiedą, nusišypsojo čiulbančiam paukščiui, einantys po jo, net nepastebės, kad kažkas čia jau buvo...

Nesuardyta harmonija mums – kaip norma. Dažnai jos nevertinam, nesaugom, nebranginam, tik naudojames. Tai – neteisinga. Ir pragaistinga pačiam žmogui. Todėl turime ieškoti ir rasti darną pirmiausia savyje, turime siekti harmoningo bendravimo su kitais žmonėmis ir privalome tausoti trapų žmogaus ir gamtos sąsąskambį, kad mūsų visuomenėje ir žemėje skambėtų darnus žmogaus, žmonijos ir gamtos unisonas – laimingo, visaverčio ir gražaus gyvenimo pagrindas.

Vilija Zeliankienė

Ugdymo plėtotės centras

Ugdymo turinio skyriaus metodininkė

Kaip atrasti darnios būties galimybę mokykloje?

Egzistencinio mąstymo poreikis

2013 balandžio 4 d. Kaune įvyko respublikinė mokslinė-praktinė konferencija „Darnios žmogaus būties galimybė čia ir dabar“. Ji atskleidė, kad vyresniųjų klasių mokiniai, besimokantys etikos, išgyvena *egzistencinio mąstymo* poreikį ir kelia sau svarbius egzistencinius žmogaus būties klausimus. Konferenciją organizavo Vera Vasiljeva – Kauno miesto savivaldybės Švietimo ir ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė, kuruojanti etikos dalyką; Polina Žemaitienė – Milikonių vidurinės mokyklos etikos mokytoja ekspertė, etikos mokytojų metodinio būrelio pirmininkė; Irina Stanislovavičienė – Kauno Aleksandro Puškino gimnazijos etikos mokytoja ekspertė; Tomas Pažarauskas – Kauno Juozo Grušo meno vidurinės mokyklos etikos vyresnysis mokytojas bei prof. dr. Dalius Jonkus – Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Filosofijos katedros vedėjas. Konferencija vyko jaukioje VDU Humanitarinių mokslų fakulteto Mažojoje salėje, kurioje visi – etikos mokytojai, mokiniai ir dėstytojai-lektoriai – pasijuto kaip „sokratiškojo dialogo“ dalyviai.

Kas paskatino surengti konferenciją tokia pakylėta tema? Egzistencinio mąstymo diskursas jau savaime yra *fenomenas* kasdienės ugdymo praktikos kontekste. Jis reikalauja abstrahavimo žingsnio – virš savaime suprantamo kasdienės mokymosi veiklos tikslingumo ieškoti „pakylėtos“ žmogaus esmės, gyvenimo prasmės, darnos, aukščiausiojo gėrio, laimės sampratos. Konferencijos tema atliepia šiuolaikiniame švietime aktualią darnios plėtros ugdymo kryptį. Mokinių egzistencinis mąstymas ir jo raiška dar mažai tyrinėjamas Lietuvos edukologų, tad džiugu, kad Kauno pedagogų bendruomenė minėtoje konferencijoje skyrė jam dėmesio

Egzistencinis mąstymas užima reikšmingą vietą mokant etikos: nuo 2002 metų mokytojai dirba pagal nacionalinę Filosofinės etikos programą, kuri viduriniam ugdymui atnaujinta 2011 metais. Jau daugiau kaip prieš dvidešimt metų buvo išleisti pirmieji iš vokiečių kalbos versti Arno Anzenbacherio vadovėliai *Filosofijos įvadas* (1992) ir *Etikos įvadas* (1995), vėliau parengti J. Baranovos ir T. Sodeikos, L. Degėsio ir R. Aškinytės, L. Duoblienės, R. Melnikovos lietuviškieji vadovėliai bendrojo ugdymo mokykloms. Šiomet sukanka 17 metų nuo pirmosios šalyje organizuotos mokinių filosofijos olimpiados, kurios laureatų pasiekimai pernai ypač džiugino – Lietuvos mokinys pirmą kartą iškovojo aukšą tarptautinėje filosofijos olimpiadoje. Filosofinė etikos mokymo(si) tradicija – ilgas mąstymo, interpretavimo, prasmės ieškojimo kelias. Mokiniai egzistencinį mąstymą ugdosi mokydami katalikų tikybos pagal G. Rugevičiūtės,

A. Stasiulevičiūtės parengtas bendrąsias katalikų tikybos ugdymo programas. Tai – visybiškas, unikalus, gilusis mąstymas, padedantis suvokti savo egzistenciją, atrasti tapatybę ir tapti asmenybe.

Mąstant, remiantis, įsisąmoninant, diskutuojant

Konferencijos dalyvių pranešimai atskleidė, koku *teoriniu pagrindu* mokant etikos apibrėžiama *darni žmogaus būtis*. „Pamąstymai apie žmogaus būties didybę ir trapumą“, kuriuos pristatė Janina Kuliešienė, etikos mokytoja metodininkė (Kaišiadorių Algirdo Brazausko gimnazija), taip pat mokinės – Saulė Ivaškaitė ir Kornelija Vitkutė (Kauno Jėzuitų gimnazijos 3a. kl.), Viktorija Gailiūtė (Kauno Milikonių vidurinė mokykla 11a kl.), Miglė Lindžiūtė (VDU „Rasos“ gimnazija 3c kl.) rėmėsi filosofų egzistencialistų požiūriu į žmogų: B. Paskalio, S. Kjerkegoro, M. Heidegerio, A. Šopenhauerio, Ž.P. Sartro, A. Kamiu, F. Nyčės, J. Girniaus ir kt. Vilniaus universiteto studentė Daugailė Braziulytė „darnos“ sąvoką apibrėžė kaip laimę, kuri pagal ilgaamžę Aristotelio eudemonistinės etikos tradiciją pagrįsta aiškia formule: protingumas/išmintis ir dorybė – tai sudaro žmogaus laimę. VDU Humanitarinių mokslų fakulteto Filosofijos katedros lektorė dr. Bronė Gudaitytė darnos siekį kaip saviugdą pagrindė „Ego formų atpažinimu ir/arba „atsižadėjimu“ pagal Mokytoją Eckhartą“.

Dalies mokinių egzistencinis mąstymas pasireiškė kaip gebėjimas apibendrinti įvairių amžių etikos mąstytojų idėjas, filosofškai interpretuoti žmogaus būties didybę ir trapumą, darnų gamtos ir žmogaus santykį, žmogiškosios pilnatvės siekį, dvasingumą ir humanizmą. Kiti pademonstravo išsąmonintą asmeninę atsakomybę priimant vertybinius sprendimus. Aistė Kriaučiūnaitė (VDU „*Rasos*“ gimnazija 3c kl.), Roberta Kalasauskaitė (Kauno J. Jablonskio gimnazija 3f kl.) ir Agnė Petraškaitė (Kauno „*Varpo*“ gimnazija 3c kl.) buvo atviros modernaus pasaulio reiškinių kaitai ir kritiškai, argumentuotai, drąsiai pristatė savo nuostatas – moralinę poziciją dėl gyvybės saugojimo ir emigracijos problemų. Jų pranešimai „Būties ir žmogiškosios būties darna“ bei „Darni būtis ir egzistenciniai emigranto patirties iššūkiai“ sukėlė aktualių klausimų ir diskusiją. Gimnazistai Andrius Paškevičius ir Lukas Rusilas (Kauno „*Varpo*“ gimnazija 3a kl.) iškėlė holokausto problemą kaip praeities lemiamą vertybių lūžį, po kurio žmonija vėl žengia „žingsnius žmogiškosios pilnatvės link“. Giedrė Zakarackaitė ir Aurimas Adomėnas (Kauno „*Saulės*“ gimnazijos 2a kl.) kaip jaunieji mokslininkai analizavo, ką reiškia „darnus gamtos ir žmogaus santykis“ ir atkreipė dėmesį į ekologinės etikos aktualumą.

O kaip *dorinis ugdymas gimnazijoje* padeda asmenybei tobulėti? Darius Klibavičius (Kauno jėzuitų gimnazijos etikos mokytojas metodininkas) pristatė pranešimą „Mokinio asmenybės vystymosi galimybė taikant medijas“, kuriuo atskleidė, kad egzistencinis mąstymas etikos pamokose yra grindžiamas abipuse mokytojo ir mokinio sąveika-dialogu, mokymusi atrandant informaciją įvairiuose šaltiniuose, hipertekstų prasmės išsąmoninimu ir socialinių tinklų refleksija. Ši etikos konferencija – vienas iš būdų siekti žmogiškosios pilnatvės, kaip teigė vienuoliktokė Neringa Veličkaitė paskatinta dalyvauti Kauno Veršvų vidurinės mokyklos etikos mokytojos. Dobilė Minkutė (Kauno „*Aušros*“ gimnazija 3 kl.), Žydrūnė Norkutė (Kauno Rokų vidurinė mokykla 11 kl.) įvardijo savęs pažinimą ir konkrečius ugdymo žingsnius mokykloje: renginius, projektinę-tiriamąją veiklą, individualų mokymąsi keliant tikslus ir pasirenkant dalykus, konsultacijas su mokytojais, draugiškus santykius su bendraamžiais ir sveiką gyvenseną. Kauno Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gimnazijos mokinės – Vaida Jablonskytė, Kristė Kaikarytė, Augustė Morkūnaitė ir Monika Simonavičiūtė konferencijai sukūrė filmą „Žingsniai žmogiškosios būties pilnatvės link“. Kauno etikos mokytojai yra pasirengę ugdyti egzistencinį mąstymą, naudoti skirtingas mokymo(si) strategijas, o konferencijos dalyvių pranešimai parodė aukštą Kauno mokinių akademinio mąstymo ir kūrybinių gebėjimų lygį. Taigi konferencijos dalyvių pranešimai ir egzistencinio mąstymo ypatumai susiję su pasirinkto mokymosi dalyko, t.y. etikos, programos turiniu: santykiais su savimi Aš – Žmogus, su Kitu Aš ir Tu, su visuomene Aš ir Mes, su pasauliu Aš – Tai. Mokiniai tiki galimybe ir pajėgumu siekti žmogiškosios pilnatvės, būti doru ir dvasingu žmogumi, kas beatsitiktų, tobulėti ir nebijoti priimti iššūkius.

Kodėl verta studijuoti?

Kodėl verta studijuoti filosofiją ir etiką? VDU HMF Filosofijos katedros lektorius Rimantas Viedrynaitis savo pranešime teigė, kad lengviau atsakyti į klausimą, kodėl neverta studijuoti filosofijos. Postmodernios vartotojiškos visuomenės nuostatos daro įtakos požiūriui į filosofiją ir etiką Lietuvos švietimo sistemoje. Šiuolaikinis dorinis ugdymas mokykloje yra priskiriamas prie vadinamųjų *neakademinų dalykų*, kurių pasiekimai nevertinami pažymiais, netikrinami egzaminais. Tačiau pripažįstama, kad „vartodami žodžių derinį „neakademiniai dalykai“ mes aiškiai suvokiame, kad dorinis ugdymas (menai, kūno kultūra) yra svarbūs bendrajam ugdymui ir asmens brandai ne mažiau nei tradiciniai akademiniai dalykai, tokie kaip kalbos, matematika, gamtamokslinis ir socialinis ugdymas“ (dr. Pranas Gudynas, NEC direktoriaus pavaduotojas). Etikos pamokos mokykloje ir filosofijos studijos universitete skatina besimokančiuosius egzistenciškai mąstant išplėsti savo požiūrį nuo kasdienės patirties ar karjeros planavimo iki filosofinio-pasaulėžiūrinio lygmens. Tai padeda susidaryti integruotą vientisą pasaulio vaizdą ir adekvačiai suvokti savo žmogiškąją tapatybę, išvelgti darnios žmogaus būties galimybes „čia ir dabar“ būnant atviriems modernaus pasaulio reiškinių kaitai.

dr. Bronė Gudaitytė

VDU Filosofijos katedra, VDU „Rasos“ gimnazija

Ego formų atpažinimas ir/arba „atsižadėjimas“ (*abescheidenheit*) pagal Mokytoją Eckhartą

Pirmoji dalis.

Mokytojas Eckhartas yra XIV a. vokiečių mistikos atstovas, domininkonas. Mokytojas Eckhartas savo mistinį mokslą atskleidė, lotynų kalba rašydamas filosofinius-teologinius traktatus ir liaudies vokiečių kalba sakydamas pamokslus. Jo gilus mistinis mokymas palietė ne vieną širdį.

Eckharto mistinė kalba – tai ribinė kalba, atskleidžianti pačius giliausius sąmonės klodus, kur išnyksta bet koks individualumo ir subjektyvumo principas. Jo rodomas *kelias* veda į pirmapradę patirtį, kur nėra patirties, apie kurią būtų galima kalbėti ir ką nors pasakyti, tačiau, išgyvenus šią patirtį, gyvenimas įgauna naują kokybę, žmogus atgauna savo esmę. Jo mistinė kalba yra orientuota į *gyvenimo mokslą*.

Eckharto mistiniame mokyme pradžios taškas yra *teisiojo* tema. Eckhartui rūpi ne teisumo kaip dorybės tikroji prigimtis, bet kas yra teisumas savyje. Teisumas nėra kūrinio savybė, kurią galima įgyti savo valia ir noru per tam tikras praktikas. Eckhartas sako, jog: „teisūs yra tie, kurie gauna visus dalykus iš Dievo, kokie jie bebūtų, dideli ar maži, malonūs ar skausmingi; (jie priima tai) visus vienodai, nei daugiau, nei mažiau, vieną dalyką lygiai taip pat kaip kitą“ (Pr. 6; DW I, 80, 13–14). Visų pirma, šis požiūris išreiškia sielos atsigrežimą į Dievą visiško pa-si-tikėjimo aktu ir antra – griežtą, asketišką gyvenimą *gelāzenheit* ar *abegescheidenheit* prasme. *Gelāzenheit* yra tas terminas, kuris implikuoja maksimalaus pasyvumo ir maksimalaus aktyvumo sutapimą. Tai dispozicija, kuri leidžia būti, nieko netroškiant.

Abegeschiedenheit reiškia grynojo atsižadėjimo patirtį. Šioje patirtyje išsilaisvinama ne tik nuo bet kokio troškimo, bet ir nuo buvimo „kuo nors“. (Tai turima omeny *būseną*, o ne koks nors vienkartinis valingas veiksmas). Todėl *abegeschiedenheit* patirtis veda į subjekto-objekto struktūros įveiką, tad ir į metafizikos įveiką, kuomet mūsų sąmonėje nelieka nieko, kas aptinkama erdvės ir laiko ribose. Šiuo atveju siela jau nėra daiktų pasaulio, bet paties Dievo atspindys. (T.y. visiškas atsigrežimas į Dievą, kuomet siela tampa veidrodžiu, atspindinčiu Dievą arba, kitais žodžiais tariant, t.y. visiškas nusigrežimas nuo pasaulio ir jo daiktų – nuo mums įprastinės būsenos, kuomet siela atspindi daiktų pasaulį).

Stengdamasis įkvėpti žodinių gyvenimą savo mintims apie kūrėjo ir kūrinio vienybę, dažniausiai Eckhartas remiasi *Sūnaus gimimo* sieloje vaizdiniu. Praktinis tapimo Sūnumi procesas reikalauja radikalaus *atsižadėjimo* (*abegescheidenheit*): nieko netroškšti, nieko nežinoti ir nieko neturėti. Tokį atsižadėjimą Eckhartas vadina *dvasios neturtu* – tai *valios*, *intelektu* ir *būties* neturtas. Tikrasis *valios neturtas* pasiekiamas tada, kai žmogus yra toks laisvas nuo savo paties sukurtos valios, koks buvo prieš savo kaip kūrinio egzistenciją. *Intelektu neturtas* žymi, jog asmuo yra laisvas nuo bet kokio troškimo pažinti, netgi patį Dievą. Kūrinio pažinimas, kalbant ir apie turinį, ir apie veiksmą, privalo išnykti taip, kad liktų tik Dievas, kuris vienintelis pažįsta, žino, suvokia. Būtent tokia sąlyga vyravo prieš sukūrimą. Pagaliau *nieko neturėjimas* arba *būties neturtas* praplečia valios ir intelekto neturtą. Tie, kurie išreiškia šią vienybę, sakydami, kad žmogui derėtų taip išsilaisvinti nuo visko, kad Dievas galėtų žmoguje laisvai veikti, vis dėlto, dar nesupranta šio neturto. Vietos, kurioje veikia Dievas, buvimas kūriniuose reiškia dvejopumą ir netobulumo sąlygą. Tikrasis *dvasios neturtas* reikalauja, kad žmogus būtų toks laisvas nuo Dievo ir nuo visų jo darbų, kad jeigu Dievas išreiškia norą veikti sieloje, jis pats (t.y. Dievas) ir yra ta vieta, kurioje jis nori veikti. Ši žmogaus būtis (*esse*) yra amžinoji Dievo būtis (*esse*), kuri visada buvo, yra ir amžinai bus.

Eckharto mokyme šie trys – valios, intelekto ir būties neturto – aspektai apjungiami į vieną terminą: *prasilaužimą* (*durchbrechen*). Per *dvasios neturtą* kūrinys *grįžta* prie dieviškumo vienio. Beturtis „prasilaužia“ į dieviškąją būtį virš visos būties. Šiame *prasilaužime* Dievas ir kūrinys tiesiog tampa vienu.

Radikalaus atsižadėjimo sąvoka savyje talpina kitą Eckharto mistinio mokymo aspektą – gyvenimą „be kodėl“ (*āne war umbe*). Gyvenimas „be kodėl“ reikalauja veikti be tikslo. Išorinė tikslo priežastis yra būdinga kūrinių sričiai. Žmogus, dieviškas savo esme, neturėtų siekti išorinių tikslų. Susivienijęs su būties

pagrindu, jis turėtų atlikti savo veiksmus be jokio išorinio uždavinio ar tikslo, kurie juos tik apribotų. Būtis ir Gyvenimas savyje yra beribiai. Tas pats pasakytina ir apie veiksmus. Atliekant juos *āne war umbe*, jie iš tikrųjų yra.

Antroji dalis.

Didžiausias žmogaus netobulumas siejamas su jo *egoistine* prigimtimi. Žodis „aš“ ikūnija ir didžiausią klaidą, ir giliausią tiesą – priklausomai nuo to, kaip mes šį žodį vartosime. Įprastoje vartosenoje – tai net tik vienas labiausiai paplitusių žodžių (drauge su „man“ ir „mano“), bet ir labiausiai klaidinantis. Žodis „aš“ išreiškia prigimtine savivokos klaidą, iliuzinį tapatumo pojūtį. Tai yra ego.

Ego ir protas yra sąlygoti *praeties*. O sąlygos, juos formavusios, susideda iš *turinio* ir *struktūros*. Viena pagrindinių proto struktūrų, įtvirtinančių *ego*, yra tapatybės nusistatymas, arba *identifikacija*. Žodis „identifikacija“ kilęs iš lotynų kalbos žodžio *idem*, reiškiančio „toks pats“, ir *facere* – „daryti“. Vadinasi, kai aš siekiu susitapatinti su koku nors dalyku, tai jis tampa „tokiu pačiu“. Toks pat, kaip kas? Toks pats, kaip aš. Tas dalykas tampa mano dalimi. Vienas pagrindinių identifikacijos lygių yra tapatybė su daiktais: mano žaislas, vėliau – mano automobilis, mano namas, mano drabužiai ir t.t. Mėginame rasti save daiktuose, bet tarp daiktų prapuolame. Tokia yra ego lemtis.

Kaip tik todėl turto atsisakymas buvo vertinimas kaip dvasios ugdymo praktika ir Rytuose, ir Vakaruose. Tačiau toks žingsnis iš karto neišlaisvins jūsų iš ego pančių. Ego nepasiduos, ieškos kitų dalykų, su kuriais jis galėtų susitapatinti, pavyzdžiui, su jūsų mentaliniu „aš“, su tuo, kuris atsisakė materialaus turto ir todėl yra viršesnis, dvasingesnis nei kiti – tie, kurie turto neatsiakė. Yra žmonių, kurie atsisakė viso savo turto, tačiau jų ego didesnis nei kai kurių milijonierių. Kai atsikratome vieno susitapatinimo objekto, ego netrunka rasti kitą. Jam nesvarbu, su kuo tapatintis, svarbu tik kad būtų kokia nors tapatybė. Tada vargdienio dvasia ir vartotojiškos ideologijos atsisakymas vėl bus tik minties forma, kita mentalinė pozicija, galinti pakeisti tapatybę su materialiais daiktais. Taip tapatindamiesi dažnai apsiskelbiame teisuoliais, o kitus imame vadinti paklydėliais. Taigi, ego turinys gali keistis, o proto struktūra, palaikanti ego – ne.

Ego siekia sulyginti turėjimą su Buvimu: turiu, vadinasi, esu. Ir juo daugiau turiu, tuo svarbesnis esu. Ego gyvena palyginimais. Mūsų ego savivertės jausmas dažniausiai siejasi su verte, igyta kitų žmonių akyse. O kadangi jaučiame poreikį būti vertinami kitų, tai gyvendami aplinkoje, kurioje vertinamas materialus turtas, pakliūname į šios kolektyvinės apgaulės spąstus, būname pasmerkti kaupti daiktus visą likusį gyvenimą ir puoselėti tuščią viltį, kad jų gausybėje rasime prasmę ir savąjį „aš“.

Kita pagrindinė susitapatinimo forma yra tapatybė su „savo“ kūnu. Vakaruose žmogaus savivertę didėle dalimi lemia fizinė kūno išorė: stiprus ar silpnas, dailus ar bjaurus (palyginus su kitais). Daugelio savivertė susijusi su fizine jėga, grožiu, gera fizine forma ir išvaizda. Taip pat *ego* sudaro mintys, emocijos, prisiminimai, su kuriais mes tapatinamės.

Kiekvieno žmogaus *ego* vis kitoks, tačiau iš esmės visų *ego* turinys panašus. Kitaip sakant, skiriasi tik *ego* paviršiai, o vidus visų toks pat. Kodėl taip yra? Nes jų būtis pagrindas – susitapatinimas ir atsiskyrimas nuo visumos.

Kai gyvename proto sukurtame pasaulyje, sudarytame iš minčių ir emocijų (tai yra mūsų *ego*), mūsų tapatybė tampa nepatikima, nes ir mintys, ir emocijos yra efemeriškos, nepastovios pačia savo prigimtimi. O kiekvienas *ego* stengiasi išlikti, apsaugoti ir išsiplėsti – tam tikslui jam reikia kito *ego*, kitų, priešingų, minčių. Konceptualus, minčių sukurtas „aš“ negali egzistuoti be kito tokio pat konceptualaus ir minčių sukurto „aš“. O kiti „aš“ tampa apčiuopiami tada, kai mes juos regime kaip savo priešus. Taigi šis nesąmoningas *ego* darinys nuolat ieško kaltų ir skundžiasi. Jėzus apie tai kalbėjo taip: „Kodėl gi matai krislą savo brolio akyje, o nepastebi rąsto savojoje?“ (Evangeliija pagal Luką 6,41). Šventajame Rašte Jėzaus klausimas lieka neatsakytas, tačiau atsakymas, matyt, turėtų būti toks: kai aš (*ego*) kritikuoju kitus, pats jaučiuosi didesnis ir pranašesnis.

Kai patenkame į tokio *ego* nelaisvę, mums pasidaro įprasta skųstis – ypač kitais žmonėmis. Tas įprotis nesąmoningas, todėl net nepastebime, kad taip elgiamės. Tokios elgsenos dalis yra „etikečių kljavimas“, o šurkščiausia „etikečių kljavimo“ forma tampa aiškūs įžeidinėjimai, kuriais *ego* siekia įtvirtinti savo

viršenybę ir triumfuoti kitų akivaizdoje. Įžeidinėjimai neretai perauga į piktus riksmus ar netgi į fizinę prievartą.

Ego mėgsta skųstis ne tik žmonėmis. Ir ne tik žmonių *ego* nekenčia. *Ego* taip pat skundžiasi tam tikromis situacijomis ir jų nemėgsta. Situacijos, kaip ir žmonės, tampa mūsų priešais. Mes dejuojame: „Tai neturėjo atsitikti...“, „Aš nenoriu čia būti...“, „Man nepatinka ši veikla...“, „Su manimi elgiasi nesažiningai...“ O didžiausias *ego* priešas galų gale yra ši akimirka, arba pats gyvenimas.

Ego dažnai painioja nuomones ir požiūrius su faktais. *Ego* netgi neatskiria, kur yra tikras įvykis, o kur – reakcija į tą įvykį. Kiekvienas *ego* sugeba meistriškai interpretuoti įvykius ir juos iškraipyti. Tik sąmonė, o ne mąstymas, gali atskirti, kur yra faktai, o kur – nuomonė apie faktus. Tik sąmonė leidžia įvertinti gyvenimo situacijas, pažvelgti į jas kitaip, be pykčio, jose elgtis deramai ir įveikti savo mąstymo ribas.

Sąmonė – tai grynasis supratingumas, už atsirandančių pavidalų glūdintis juos organizuojantis pradas. Sąmonės prarasti negalime, nes ji yra pati mūsų esmė. Netekti ar prarasti galime tik tai, ką turime, o ne kas esame. Todėl Mokytojas Eckhartas ir moko, kad „žmonėms neturėtų taip labai rūpėti tai, ką jie daro; veikiau jie turėtų susimąstyti apie tai, kas jie yra. (...) Mes uoliai turime stengtis būti... (...) Jeigu nebūsime didžios esmės, ką bedarytumėte – nieko iš to nebus“ (Eckhart J. 1998. P. 12-13) .

Nė vienas sąmonės turinys negali pavaduoti Buvimo *čia ir dabar*. Buvimas – *Esatis* – yra tiek Dievo, tiek žmogaus esmės nusakymas. *Esatis* ir *Gyvenimas*, taip pat ir *Gyvybė* yra sinonimai. Kai sąmonė miršta laikui, tai miršta ir formų daugis joje, pranyksta visi *ego* pavidalai. Tuomet sąmonė tampa viena su Esančiuoju. Čia pasiekiame tokį patirties tašką, kai galime sakyti, kad patirtis yra ne laikina, o grynalaiikė – visada *čia ir dabar*. Patirdami Esatį mes ne prisiimame kažką, bet veikiau patys tame ištirpstame. *Esatis* užpildytas laikas netrunka ir nepraeina, tačiau per jį įvyksta daug kas: nežinodamas žinai ir nesuprasdamas supranti.

Literatūra:

1. Eckhart J. *Traktatai ir pamokslai*. Sudarė Antanas Rybelis, redagavo Ramutė Rybelienė. Vilnius: Pradai. 1998.
2. Meister Eckhart. *The Essential Sermons, Commentaries, Treatises and Defense*. Transl. and introduction by Edmund Colledge and Bernard McGinn. New York: Paulist Press. 1981.
3. Eckhart T. *Šios akimirkos jėga*. Iš vokiečių kalbos vertė Andrius Rondonanskis ir Jonas Virkūnas. Kaunas: Mijalba. 2010.
4. *Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas*. 1998. Vilnius: Katalikų pasaulis.

dr. Darius Klibavičius

Kauno technologijos universitetas

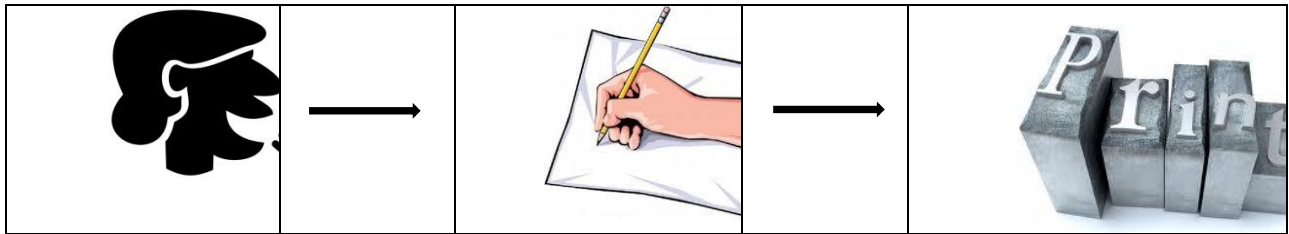
Kauno jėzuitų gimnazijos etikos mokytojas metodininkas

Mokinio asmenybės vystymosi galimybė taikant medijas

Vietoj įvado

Kas yra medijos? Medijos visų pirma gali būti traktuojamos kaip įrankiai, žmogaus kūno ir psichikos tęsiniai, išplečiantys mūsų organų funkcijas. Pavyzdžiui, akiniai ir žiūronai pratęsia akies galimybes, plaktukas – kumštį, šaldytuvas – skrandį, peilis ir šakutė – dantis, drabužiai – odą, dviratis – kojas ir pan. Taigi mes esame apsupti medijų, gyvename tarp įvairių terpių ir tarpininkų. Dar daugiau – pats žmogus yra medijų turinys. Todėl kalbant apie medijų poveikį žmogui ir jų įtaką ugdymo procesui svarbu žvelgti plačiau, suvokti kaip vyko komunikacijos technologijų raida nuo Antikos iki šių dienų.

I. Atsiradus fonetinei abėcėlei, sakininę tradiciją Antikoje pakeitė informacijos užrašymas ranka. Vėliau XV a. Gutenbergas išrado spaudos presą, kuris leido greitai ir pigiai išplatinti reikiamą informaciją – vadovėlius, žodynus, gramatikas. Šiandien spausdintą žodį jau išstumia elektroninės medijos (televizija, telefonas, internetas).

Komunikacijos technologijų raida

Antikinis mokymas buvo paremtas sakininiu modeliu, mokiniai turėjo klausyti ir išiminti didžiulius informacijos kiekius, nes kitokios informacijos išsaugojimo technologijos paprasčiausiai nebuvo. Vėliau filosofiniai tekstai pradėti užrašinėti. Tai sukėlė sakininės ir rašytinės tradicijos konfliktą. Pats Sokratas pasisakė už gyvą filosofavimą ir tiesioginį bendravimą, todėl jis nerimavo, kad raštas nutrauks ilgaamžę dialogo tradiciją tarp mokytojo ir mokinio ir pasės užmaršties meną. Tačiau rašto medija tapo priemone, palengvinusia mokymosi procesą. Kam kaupti žinias savo atmintyje, jeigu galima bet kada grįžti prie rankraščio ir prisiminti reikiamą informaciją išorinių ženklų (abėcėlės) pagalba? Taigi Antikoje akis pamažu išstūmė ausį, nes mokiniui reikėjo vis mažiau klausyti ir vis daugiau skaityti, kas parašyta. Vis dėlto antikinėje ugdymo sistemoje buvo laikomasi nuostatos, kad tik atmintinai išmokti dalykai iš tikrųjų formuoja asmenį, tampa jo savastimi ir „įsirašo“ į sielą. Visa kita informacija taip ir lieka išorėje, anapus konkretaus asmens. Šiandieninėje mokykloje galima pastebėti tendenciją vis mažiau tekstų mokyti atmintinai. Toks įprotis, kaip teigia George'as Steineris, gali „susiaurintimūsų atminties sausgysles“.

II. Naujosios, elektroninės medijos įneša esminių pokyčių į ugdymo procesą ir mokinio asmenybės vystymąsi. Medijų filosofas Marshallas McLuhanas akcentuoja principą: „aš neaiškinu, aš tyrinėju“. Šis metodas turėtų tapti šiandieninės mokyklos siekiamybe. Tai reiškia, kad bet kokie mėginimai *aiškindami* reiškinius mokinių dėmesį sutelkia tik į praeitį, o tyrinėjimas reikalauja gyvo išitraukimo į *čia* ir *dabar* vykstančius dalykus, tyrinėtojas turi išlikti atviras ir neturėtų įsitverti vieno konkretaus požiūrio taško ar laikytis nekintančių įsitikinimų. Anot McLuhano, tyrinėjimą galima palyginti su kopimu įnežinomą kalną – kopiant nuolatos keičiasi ne tik kraštovaizdis, bet ir aplinkybės, kopiantysis gali pasinaudoti iš anksto įgytomis žiniomis apie šį kalną, tačiau daug efektyviau stebėti aplinką ir pasitelkti kiekvieną pricinamą plyšėlį ar pasitaikusią atbrailą, kuri gali jam padėti kilti aukštyne. Panašią mintį plėtoja ir postmodernizmo

filosofas Lyotard'as. Jo supratimu, medijos aiškiai parodo, kad jų aplinkoje mokytojas jau nebėra vienintelis žinių šaltinis ir besąlygiškas autoritetas. Mokytojas su mokiniais yra daugiau ar mažiau simetriškame santykiyje, nes visi ugdymo proceso dalyviai yra *tyrėjai-mėgėjai*. Todėl esminis pamokų tikslas – ne pateikti galutinius atsakymus, o iškelti naujus klausimus. Pats mokytojas turi suvokti savo vaidmenų kaitą. Iš eksperto, kuris perduoda mokiniams „neginčijamas tiesas“ ir formuluoja išvadas, medijų aplinkoje mokytojas tampa veikiau filosofu, kuris pripažįsta savo žinojimo ribas ir ragina formuluoti aktualius klausimus. Galime pastebėti tendenciją, kad patys mokiniai vis labiau atmeta tokias mokymo formas, kurios skatina atkartoti iš anksto parengtus atsakymus, seniai žinomas tiesas. Šis mokymosi modelis juos tiesiog demotyvuoja. Dėl to McLuhanas konstatuoja, kad mūsų švietimo sistema yra visiškai „galinio vaizdo“ veidrodėlis, rodantis ne į priekį, o į pravažiuotą kelio atkarpą. Jo nuomone, suaugusieji apskritai turi labai supaprastintą suvokimą apie medijas, bet medijoms tai nesukliudo turėti labai komplikuočius padarinius tiek mokinių psichikai, tiek ir pačiai visuomenei. Kadangi interneto pagalba pasaulis susiaurėja iki *globalaus kaimo*, medijos yra puiki terpė skleisti ideologijai ir propagandai. Todėl svarbu atkreipti dėmesį ne vien į naujusias technologijas kaip pažangos rodiklį, bet svarstyti medijų sukeltus efektus, išvelgti psichologinius ir socialinius jų padarinius, mokyklose skirti reikiamą dėmesį kritinio mąstymo ugdymui ir išsamiai medijų poveikio refleksijai. Naujosios medijos iš tiesų daro akivaizdų poveikį mokinio asmenybės vystymuisi, ypač atminčiai, vaizduotei ir mąstymui. Žinoma, visuomet išlieka pavojus, kad vaizdų kultūros gausa ir kino filmų industrija nustelbs įprastinių tekstų skaitymą, o elektronikos amžiaus greitis privers mokinius ne aktyviai mąstyti, o tikėtai susiurbti jiems pateikiamą informaciją.

Vietoj išvadų:

Nuo linijinės logikos prie mozaikinio suvokimo. Linijinė logika yra susijusi su abėcėlės atsiradimu ir įpročiu nuosekliškai skaityti tekstus. Medijos akcentuoja šokinėjantį hipertekstinį skaitymo modelį, mozaikinę logiką.

Nuo aiškinimo prie tyrinėjimo. Medijos pabrėžia ne žinių kaupimą kaip savaiminę vertybę, bet jų panaudojimą ir praktinį taikymą. Aiškinimu tik pakartojami seniai žinomi dalykai, o tyrinėjimas nukreipia į reiškinį stebėjimą ir aktualių problemų sprendimą.

Nuo hierarchijos prie santykio simetriškumo. Ugdymo procese medijos panaikina hierarchiją tarp mokinio ir mokytojo, nes visi ugdymo proceso dalyviai yra savo aplinkos *tyrėjai-mėgėjai*, besinaudojantys tais pačiais informaciniais ištekliais, ir nė viena pusė neturi akivaizdaus pranašumo. Žiūrint objektyviai, mokiniai yra pranašesni, nes medijos atitinka įprastinę jų gyvenamąją aplinką.

Nuo individualumo prie kolektyvinio dialogo. Naujosios elektroninės medijos sugrąžina besimokantį iš *individualizmo*, kurį įtvirtino spauda bei knyga, ir nukreipia jį *dialogo, bendradarbiavimo* link. Ši pokytį paspartina galimybė būti *online*, t.y. nuolat prisijungusiam prie globalaus tinklo.

Literatūra:

1. Klibavičius, Darius. Naujosios medijos kaip klasikinės ugdymo paradigmos alternatyva // *Problemos*. Nr. 83, 2013, p. 133-144.

2. Laužikas, Rimvydas. *Tinklo karta, sukrėsianti Lietuvos švietimą* // <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/rlauzikas-tinklo-karta-sukresianti-lietuvos-svietima.d?id=61017799> (žiūrėta 2013-04-02)

3. *Letters of Marshall McLuhan*. Selected and edited by M. Molinaro, C. McLuhan, W. Toye. Toronto, New York: Oxford University Press, 1987.

4. Lyotard, Jean-François. *Postmodernus būvis: ataskaita apie žinojimą*. Iš pranc. k. M. Daškus. Vilnius: Baltos lankos, 2010.

5. McLuhan, Marshall. *Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai*.

Iš anglų k. vertė D. Valentinavičienė. Vilnius: Baltos lankos, 2003.

6. Steiner, George. *Tikrosios esatys: ar mūsų kalbėjime kas nors glūdi?*

Iš anglų k. vertė L. Jonušys. Vilnius: Aidai, 1998.

Janina Kuliešienė

Kaišiadorių Algirdo Brazausko gimnazijos etikos mokytoja metodininke

Pamąstymai apie žmogaus būties didybę ir trapumą

Tikriausiai ne kiekvienas žmogus susimąsto, ko vertas ir kiek trapus yra jo gyvenimas. Tikrojo autentiškumo reikėtų ieškoti savyje. Kiekvienam iš mūsų reikėtų peržengti kasdienybės pasaulį ir susimąstyti apie egzistencijos prasmę. Ką reiškia egzistuoti – išgyventi savo buvimą pasaulyje nuo pradžios iki pabaigos. Žmogaus gyvenimas balansuoja tarp buvimo ir nebūties. Be konkretaus žmogaus nėra egzistencijos. Kiekvieno ji kitokia. Svarbiausias dalykas yra sąmoningas žmogaus dalyvavimas savo gyvenime, savęs kūrime. Save suprasti ir kurti žmogus gali tik pats. Asmuo privalo suvokti savo būties laikinumą ir juo labiau jį vertinti.

Nors mūsų vakarietiškoji civilizacija pasiekė daug, nors pažinimas atskleidė slapčiausias Pasaulio ir žmogaus sritis, pats žmogus nenustojo bijoti Pasaulio, žinios nepadarė jo drąsiau.

Galima sakyti, kad žmonija atskleidžia vis naujas tiesas, tačiau jos kelia naujas pažinimo problemas, ir aiškėja, kad beveik nieko nežinome apie tai, ką norėtumėsi žinoti. Mes pajėgūs pažinti, bet mūsų žinios niekada nebus pakankamai patikimos ir gilios, juo daugiau sužinome, juo geriau suvokiame pažinimo ribotumą.

Ar pasaulis, kuriame mes gyvename yra nuramintos būties ir nurimusio pažinimo vieta?

Pačiam sau žmogus vis dar yra klausimas be atsakymo. O mes, gyvenantys pasaulyje – kas esame mes, nepriklausomai nuo mūsų socialinės padėties, kilmės ir kitų atsitiktinumų. Kas yra tas pasaulis, kuris prieš mus iškyla, kuris užgriūva mus ir mums atsiveria be galo dviprasmiškai, be galo klastingai, ir kuris klastingiausiai atsiveria ten, kur atvirumas atrodytų yra visiškai aiškus kontrastas, akivaizdus ir betarpiškas – čia pasaulyje.

Žmogus nėra savo būvimo autorius ir galutinė priežastis. Kaip tik dėlto jis pergyvena savo silpnumą ir trapumą. Žmogus yra baigtinė būtybė, bet būtybė siekianti pažinti visą tikrovę. Asmuo yra ne tik objektas ir vertybes pažįstantis subjektas, bet taip pat labai ypatinga, savotiška ir autentiška būtybė. Žmogus savo tikroviškumą ir egzistenciją aiškiai ir protingai suvokia ir šiame savo tikroviškume sąmoningai bei prasmingai dalyvauja. Todėl asmenį būtina vadinti egzistencine būtybe, nurodant žmogaus ryškų vieninteliškumą, savotiškumą ir ypatingumą. Todėl nenuostabu, kad asmuo patiria savo buvimo brangumą ir vertybę, o taip pat savo trapumą ir laikinumą.

Daugelis praeities mąstytojų savo filosofijoje ypatingą dėmesį skyrė žmogaus būties problemai. Jie kūrė teorijas, kaip įprasminti žmogaus gyvenimą, kaip išauklėti tobulą asmenybę.

Vienas žymiausių antikos filosofų Sokratas teigė, kad filosofija, yra mokslas apie tai, kaip reikia gyventi. Gyvenimas yra menas, jo tobulinimui reikalingos žinios. Norėdamas būti dorovingas, žmogus turi pažinti pats save ir sąmoningai siekti gėrio.

Demokritas mėgino pagrįsti savo filosofiją, remdamasis atomistine teorija ir žmogaus prigimtimi. Jis aukštino protą ir išmintį.

Epikūras neigdamas dorovės antgamtinę kilmę, ištakų ieškojo pačiame žmoguje, jo igimtame pasitenkinimo siekime. Demokritas ir Epikūras pasitenkinimo siekimą ir kančių siekimą laikė pagrindiniu žmogaus poelgius sąlygojančiu veiksmu.

Senovės Graikijoje susiformavo eudaimonizmas (palaima, laisvė), kuris svarbiausiu žmogaus dorovingumo kriterijumi laikė laisvės siekimą (Aristotelis).

Stoikai ragino gyventi dermėje su lemtimi, kurios niekas negali pakeisti. Ragino išsivaduoti nuo aistrų bei potraukių ir gyventi klausant proto, būti išvermingesniems gyvenimo nelaimėse.

Krikščioniškosios etikos kūrėjas Aurelijus Augustinas teigė, kad aukščiausias žmogaus tikslas – nuolankiai vykdyti dievų valią. Tikėdamas žmogus pažįsta gėrį, kaip dieviškąją tiesą. Didžiausio tobulumo žmogus galės pasiekti tik dorybių dėka.

Prancūzų mąstytojas Mišelis Montenis teigė, kad žmogus turi teisę naudotis žemiškomis gėrybėmis, kad reikia ne siekti tariamos laisvės danguje, bet kurti ją žemėje.

Benediktas Spinoza iškėlė laisvo, protu pagrįsto žmogaus apsisprendimo reikšmę.

XVII a. prancūzų filosofai teigė, kad žmogaus laisvę lemia materialinės gyvenimo sąlygos, materialinių ir dvasinių poreikių patenkinimas.

I.Kantas iškėlė žmogaus, kaip aukščiausio tikslo idėją, išaukštino jo orumą.

XIX a. utilitarizmo filosofija, pratęsusi hedonizmo ir eudaimonizmo tradicijas dorovės pagrindu laikė siekimą laimės, kurią suprato kaip pasitenkinimą, įgyjamą praktiniu veikimu, siekiant naudos.

Filosofas Dž.S.Milis susistemino ir toliau vystė utilitarizmo idėjas. Jis taip pat teigė, kad svarbiausias žmogaus gyvenimo tikslas - laimės siekimas, bet akcentavo ne malonumų kiekybę, o kokybę, pabrėžė, kad intelektualiniai malonumai labiau atitinka žmogaus prigimtį ir orumą.

Egzistencialistams rūpi žmogaus gyvenimo prasmės, laisvės, pasirinkimo, atsakomybės, tarpasmeninių santykių, mirties klausimai. Neturėdamas iš anksto apibrėžtos esmės, žmogus nuolat privalo rinktis, pats nusprenddamas kaip elgtis, ko siekti, kaip gyventi. Vertę ir prasmę savo gyvenimui suteikia pats žmogus, vien savo valia projektuodamas savo veiklą, tikslus, gyvenimo būdą.

Filosofo Vydūno teigimu, žmogus yra keleivis. Jo kelionė yra pažinimo, išmanymo, „išminties prasiskraidymas arba užtekėjimas“. Nežino žmogus, kad jis amžinas, kad be pradžios ir be galo.

Kokia yra žmogaus vieta pasaulyje ir kaip jam gyventi, kad jo gyvenimas turėtų prasmę?

Kas yra žmogus begalybėje? Atsakyti galėtų nebent pati begalybė. Tačiau ji neatsako. Ir tai baugina žmogų.

„Kai mąstau apie trumpalaikį savo gyvenimą, panardintą į amžinybę, kuri tęsiasi iki manęs ir po manęs, apie mažą erdvę, kurią užimu ir netgi kurią matau nugrimzdusią begalybėje beribių erdvių, kurių aš nežinau ir kurios nežino apie mane, aš išsigastu ir nustembu, matydamas save būtent čia, o ne ten, nes nėra jokio pagrindo man būti čia, o ne ten, dabar, o ne tada” – teigia B. Paskalis. Žmogus,

pažymi filosofas, yra silpniausia visoje gamtoje nendrė, kad ją pražudytum, nereikia pasitelkti visos Visatos, tam pakanka vandens lašo ar garų. Bet ši nendrė yra mąstanti, ir jeigu visa Visata užgriūtų žmogų, jis būtų vertesnis už savo žudytoją, nes žinotų apie savo mirtį ir apie Visatos pranašumus, o Visata viso to nežino.”

Visa žmogaus didybė yra ta, kad jis žino savo menkystę. Suvokti save menką, reiškia būti menkam, o suvokti, kad esi menkas, reiškia būti didžiam. Savo menkystės supratimas padeda žmogui geriau suprasti savo didybės esmę. Taigi, mąstymas yra mūsų didybė. Jis mus išaukština, todėl stenkimės gerai mąstyti.

Tačiau žmogiškoji būtis neišsemiamą paprastu empiriniu konstatavimu, kad ji yra. Žmogus ne tik yra pasaulyje, jis kartu yra atviras savo paties ir pasaulio buvimu. Egzistuoti reiškia ne užsidaryti savo buvime, o pakilti virš jo.

Būti žmogumi – tai būti panardintam, įsodintam žemėje, kasdienišku. Pasaulis yra. Jis yra čia ir dabar, visur aplink mus. Mes esame jame.

Žmogaus esmė, anot M.Heideggerio, yra nuolatinis jo nepastovumas, galimybė nuolat pakilti, virš to, kas jis yra. Žmogaus esmė yra ne tai, kuo jis jau tapo, bet tai, kuo jis dar taps, ne jo faktiškumas, bet jo galimybės. Kiekvienas žmogus privalo ieškoti santykio su būtimi – tai vienintelis gyvenimo kelias.

Literatūra:

1. Anzenbacher A. Filosofijos įvadas . Vilnius: Katalikų pasaulis, 1992.
2. Paskalis B. Mintys // Filosofijos istorijos chrestomatija. Renesansas. Vilnius: Mintis, 1996.
3. Heideggeris M. Vilnius: Mintys, 1992.

Daugailė Braziulytė

Vilniaus universiteto pedagogikos studijų studentė,

*Kauno jėzuitų gimnazijos praktikantė (pedagoginės praktikos vadovas **Darius Klibavičius**)*

Darnios būties galimybė mokykloje

Kalbant apie darnią būtį mokykloje ir jos galimybes, visų pirma norėčiau apsibrėžti pačią sąvoką *darni būtis*, kuri yra kertinė šioje konferencijoje ir mano pranešime. Taigi, manau, jog pirmapradiškai man ir, galbūt, daugeliui iš jūsų, žmogus, esantis daroje su savimi, aplinka, kitais žmonėmis yra sietinas su laimės sąvoka. Tad, šiuo atveju, galima dėti lygybės ženklą tarp darniai būvančio žmogaus ir jo buvimo laimingu. Taip yra todėl, jog darna kalboje yra vartojama kaip pozityvi sąvoka, kuri sietina su pusiausvyra, aukso viduriu, teisingais veiksmais, apgalvotu elgesiu, sprendimais ir ji dažnai priešpriešinama negatyvioms sąvokoms – chaotiškumui, agresyvumui, destrukcijai.

Mano darnios būties suvokimą puikiai atspindi Aristotelio aukščiausiojo gėrio samprata. Tad kaip gi susijęs aukščiausiasis gėris su darnia būtimi? Kaip minėjau anksčiau, darnią būtį aš sieju su buvimu laimingu. Aristotelio etikoje laimė taip yra labai svarbi sąvoka, kadangi ji yra viena iš aukščiausiojo gėrio sudedamųjų dalių. Tačiau jinai nėra vienintelis aukščiausiojo gėrio komponentas. Kiti du komponentai yra protas ir dorybė (narsumas, teisingumas, saikas, tarnavimas valstybei). Visa ši formulė man atrodo pagrįstas sąvokos darni būtis išplėtimas ir paaiškinimas. Proto veikla ir dorybė šiuo atveju yra tarsi nurodymas, koku būdu mes turime pasiekti darnią būtį. Ir iš tikrųjų, kaip jau minėjau, darni būtis su kitais, aplinka negali būti atsietta nuo proto – nuo apgalvoto elgesio. Elgesys yra apgalvotas tik tuomet, kai atliekami teisingi sprendimai, o tam, kad nuspręstume, kas yra teisinga, mums reikalingas tam tikras kriterijus. Šioje formulėje teisingumo kriterijus yra dorybė. Apibendrinant galima pasakyti, jog protas ir dorybė yra nuoroda, koku būdu mes turėtumėme darniai būti ir tokiu būdu pasiekti darną, laimingą gyvenimą, o visą šį procesą Aristotelis pavadina aukščiausiuoju gėriu.

Taigi, tokią darnios būties sampratą aš laikysiu savo atspirties tašku kalbėdama apie mokyklą ir apskritai ugdymą. Tad pasidalinsiu tam tikra savo pačios patirtimi, išvalgomis, kurios man atrodo tinkamos problemoms, dėl kurių darnios būties mokyklose dažnai nebūna.

Tad, atrodytų, mokykloje yra ugdoma tiek protinė veikla, tiek ir diegiamas tam tikras vertybinis pagrindas, todėl darni būtis ir buvimas laimingu mokykloje turėtų būti natūralus reiškinys. Deja iš savo patirties ir mokinių atsiliepimų aš drįstu daryti išvadą, kad situacija yra kiek kitokia ir mokiniai savo veiklos mokykloje dažnai nemėgsta, vengia, o jeigu ir mokosi kruopščiai, tai dažnai vedami pareigos jausmo arba spaudžiami tėvų ir labai retai, ypač vyresni mokiniai, pasakytų, kad jie yra be galo laimingi mokykloje. Kodėl gi šitaip nutinka?

Visų pirma, turėtumėme paklausti, kaip šiandien yra suprantama, kas yra protingas žmogus? Jeigu Aristoteliui protas buvo neatsiejamas nuo doro elgesio, tai šiandien galima pastebėti, jog dažnai net aukštuosius mokslus pabaigę žmonės moralės srityje atrodo visiškai neišsilavinę. Tad, galbūt, reikėtų permąstyti, ar iš tiesų mokykloje iškeliami teisingai prioritetai? Kadangi protingas žmogus šiandien atrodo yra *t a s, k u r i s p e r* trumpiausią laiką sugeba apdoroti didžiausią kiekį jam pateikiamos informacijos. Remdamasi pedagogine psichologija galiu teigti, jog iš tiesų tyrimais įrodyta, kad mokykloje yra perdėtai susikoncentruojama į žinias, logiką, o labiausiai susikoncentruojama į loginio ir kalbinio intelektų ugdymą. Ką tai reiškia? Tai reiškia, jog yra ugdomos labai vienpusiškos asmenybės, nes dėl to kenčia, psichologiškai tariant, kitos mokinių intelekto dalys, t. y. muzikinis, kūniškasis, trapasmeninis intelektai, vidinis asmeniškasis intelektas, kuris apima religingumą, nuovoką apie savo jausmus. Tai, manau yra pirmoji problema, kodėl darni būtis yra gana retas reiškinys mokykloje. Kitas labai svarbus ir susijęs klausimas yra ugdymo metodai. Taigi, dabar norėčiau pereiti prie ugdymo filosofijos ir pakalbėti apie esamus ir alternatyvius ugdymo metodus.

Visa mano prieš tai nupiešta situacija yra labai natūrali, nes yra įsivyravę griežtuojų, racionaliuoju mokymu grindžiami metodai, kuriuose pagrindinį vaidmenį atlieka mokytojas, kaip informacijos

perdavėjas, o mokinys lieka pasyviu klausytoju. Pagrindinė mokymo forma yra paskaita. Kokios šiuo atveju iškykla problemas? Mano manymu, yra per mažai atsižvelgiama į patį mokinį ir jo poreikius, individualų mokymosi tempą ir jam priimtinius būdus informacijos išmokimui. Taigi, priežastis nėra vien tik į mokytoją orientuojamas mokymas, tačiau labai svarbus yra mokinių skaičius, su kuriuo tenka dirbti mokytojams. Natūralu, jog kai klasėje sėdi trys dešimtys mokinių, kitoks būdas nei tiesiog dėstymas nėra įmanomas. Vis dėl to, norėčiau pakalbėti apie individualų mokymą kaip alternatyvą, nors jis yra sunkiai pritaikomas dėl didelių savo kaštų ir mokinių nemotyvuotumo. Taigi, pagrindiniai individualaus ugdymo principai yra tokie:

- Vienas mokytojas dirba su vienu (keliais) mokiniais. (Tai yra metodas, reikalaujantis didelių kaštų).
- Pats mokinys renkasi, ką jis nori mokytis. (Tai reiškia, jog mokinys turi būti motyvuotas).
- Mokytojas – kolega, patarėjas. (Yra būtinas abipusio supratimo ir pagarbos santykis).
- Nustatomas užduoties atlikimo terminas. (Mokinys turi būti atsakingas).

Galima klausti, kuo individualus mokymas siejasi su darnia būtimi? Visų pirma, jei mokiniui suteikiamos galimybės pačiam atrasti sritį, kurioje jis save realizuoja, tai jau yra darnios būties pradžia. Individualus ugdymas neatsiejamas nuo humanistinio ugdymo, kurio pagrindinis tikslas yra mokinio kūrybiškumas ir savarankiškumas ir, manau, jog jeigu šios savybės išugdomos, mokinys geba pats priimti apgalvotus sprendimus. Be to, vėl gi grįžtant prie pedagoginės psichologijos, pagal atliktus tyrimus, savarankiškai besimokantys mokiniai visada tiki savo veiklos prasmingumu ir tai, ką jie mokosi, jiems yra asmeniškai svarbu, o tai yra susiformavusios vidinės motyvacijos požymis, kuri yra tokia svarbi mokymosi procese.

Deja, humanizme aš pasigendau vertybinio pagrindo. Yra labai svarbu leisti mokiniui laisvai reikštis, realizuoti save, tačiau, manau, kad vien to nepakanka darniai būčiai pasiekti. Panaši nuostata atsispindi ir Aristotelio filosofijoje, nes tik doras žmogus gali būti laimingas. Todėl dar norėčiau pakalbėti apie dorinį ugdymą, o tai yra ganėtinai keblus klausimas. Jaunimo vertybiniai orientyrai, doros supratimas keičiasi ir vis dažniau diskutuojama, ko ir kaip mokytį jaunąją kartą. Lietuvoje nostalgikai kalbama apie dvasingumo ugdymą, kuris siejamas ir su tautiškumu. Aš taip pat prisidėčiau prie šios nostalgijos, nes pati dirbdama etnokultūros srityje dažnai pastebėti, jog mokiniams trūksta pilietiškumo, susidomėjimo savo tautos kultūra. Tačiau iš kitos pusės, jeigu surandama šiuolaikiška forma ir sugebama įdomiai perteikti tam tikrą žinią apie tautinius ar religinius idealus, mokiniai neatmeta to ir labai dažnai šią žinią priima rimtai ir išiklausydami. Žinoma, dvasingumą, tautiškumą – gal kiek nebemadingas sąvokas – keičia postmodernios sąvokos – dialogas, atsakomybė *kitam*, nuoširdumas, charakterio ugdymas, taip pat mokinys skatinamas sokratiškai, pats atrasti etinių problemų sprendimą per dialogą. Taip pat moralę bandoma kurti ugdant kritinį mąstymą – racionaliai svarstant etines problemas. Visi šie bandymai yra tikrai puikus dalykas, kurio tikslas – pastangos sugrąžinti dorinio ugdymo svarbą, suteikiant jam naujų formų.

Taigi, apibendrinama, galiu tik viltis ir linkėti, jog mano pranešime minėtieji darniai būčiai reikalingi komponentai – proto veikla, dora, tautiškumas, vertybių ugdymas, saviraiškos laisvė – kuo dažniau mokykloje gražiai suderėtų ir padidintų darnios būties galimybę.

Literatūra:

1. Aristotelis. *Rinktiniai raštai*. Vilnius : Mintis, 1990.
2. Cagne N.L., Berliner D.C. *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alna litera, 1993.
3. Duoblienė L. *Šiuolaikinio ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link*. Vilnius: Tyto alba, 2006.

Aurimas Adomėnas, Giedrė Zakarackaitė

Kauno „Saulės“ gimnazija, 2A klasė

Neringa Zaveckienė, etikos mokytoja

Darnus Gamtos ir Žmogaus santykis

Ar įmanomas Gamtos ir Žmogaus darnus santykis? Norint atsakyti į šį klausimą, pirmiausia reikia apibrėžti „gamtos“ ir „žmogaus“ sąvokas.

Gamta (lot. *natura, iš nasci- gimti, rasti*), to kas iš savęs randasi ir save tikrai parodo, visuma. Iksokratikų supratimu, gamtos sąvoka dar apėmė visa, kas apskritai egzistuoja. Aristotelio filosofijoje gamta yra tai, kas savapradiška ir savitiksliška, kas skiriasi nuo to, ką kuria žmogus savo technine ir poetine veikla.

Žmogus (lot. *homo*), išimties atvejis iš visko, kas pasaulyje egzistuoja, kadangi:

- apie viską – pasaulį ir save – gali kalbėti ir mąstyti;
- savo egzistenciją, gyvenimą, elgseną ne šiaip sau turi, o mąstymu ir veikla pirma privalo apibrėžti ir įgyvendinti: kaip pageidauja matyti sutvarkytą savo pasaulį ir koks nori ie turi būti pats. (Filosofijos žodynas)

Taigi galima teigti, kad tai – dvi skirtingos, bet viena kitą įtakojančios dimensijos. Ar įmanoma dermė? Taip. Tiesiog reikia suprasti Žmogaus ir Gamtos unikalumą, reikšmingumą ir prasmę.

Kiekvienas žmogus, kaip asmenybė, turi savo viziją ir poziciją, atskleidžiančią jo požiūrį. Analizuojant literatūrą užkliuvo kelios mintys, kurios privertė giliau pažvelgti į Žmogaus ir Gamtos santykį.

1. Žmogaus ir gamtos santykius, drauge ir gamtos vietą bei vaidmenį juose, lemia žmogaus veiklos pobūdis, kryptis, mastas, apskritai gamybinės jėgos. (Jokūbas Minkevičius)

2. Gamta, apibūdinta technologiškai, negali iš savęs duoti žmogui jokių tikslų. Žmogus susitinka gamtoje ne gamtą, bet savo valios sukurtą ir projektuotą tikslą. (Algis Mickūnas)

3. Nieko negauna žmogus iš gamtos veltui. Visa jis turi išsikovoti atkakliomis savo paties pastangomis. Gali žmogus susikurti sau gyvenimo sąlygas tik palenkdamas gamtą savo paties planuojamai veiklai. Dėl to ir būtina žmogui jausti pagarbą gamtai.

4. Būtų pragaištinga žmogui pasyviai atsiduoti gamtos prieglobstin, nes tai reikštų atsisakyti savo dvasinės individualybės. (Gediminas Mikėlaitis)

Ką mums davė gamta?

Kai asmenybė, ego, sąmonė *atsiejami nuo gamtos*, jie pavirsta į nieką arba, o tai yra tas pat, tampa tuščia, beesme abstrakcija. O, gamta, kaip įrodyta ir šiaip savaime aišku, yra *niekas be kūno. Tik kūnas yra neigiančioji, ribojančioji, koncentruojančioji, glaudinančioji jėga, be kurios asmenybė iš viso neįmanoma*. Atimk iš savo asmenybės kūną- ir iš jos nebeliks nieko. *Kūnas - tai asmenybės pagrindas, jos subjektas*. (Liudvigas Fojerbachas)

Gal tai įgalina mus būti besąlygiškai dėkingiems gamtai, kad gavome tokią tobulą savo asmenybės „formą“ – kūną? Juk ne turinį pamatome pirmiausiai, o formą, kuri geba tą turinį išlaikyti.

(...) Juo kuri būtybė yra pasiekusi aukštesnį būties rangą, juo jai skaudesnė ir priklausomybė nuo žemiau stovinčios būties. Savarankiškiausia šio pasaulio tvarkoje ir nuo kitų būties laipsnių nepriklausoma yra negyvoji gamta. Savo sustingusiai egzistencijai tęsti ji nėra reikalinga kitų būties laipsnių pagalbos... Suskaldyti akmenį dar nėra ji “nuskausti”, jam pikta padaryti.

Kas kita jau nuskinti gelę. Nuskinta gelė pasmerkta prieš laiką sudžiūti, atseit vėl grįžti į žemesnįjį negyvosios gamtos laipsnį.

Gyvūnija jai daromą blogį jau patiria kaip organinį skausmą. Šiuo skausmu ji apmoka savąjį juslinės gyvybės laimėjimą. (Juozas Girnius)

Žmogus, kaip sudedamoji gamtos dalis, taip pat moka nemažą kainą – kančia, skausmu, nuopoliais ir pakilimais – už savo egzistenciją. Kodėl Žmogaus raidos istorijoje tiek daug tų nuopuolių ir naujų pakilimų?

Gal todėl, kad vienintelis žmogus nesusitaiko su esama duotybe?

Gal todėl, kad žmogus būdamas laisvas, mąstydamas, jausdamas, klupdamas ir vėl pakildamas ieško gilesnės egzistencinės prasmės?

Žmogiškosios būties laipsnyje laimimai sąmonei bei laisvei žmogiškasis ribotybės, arba baigtinybės, išgyvenimas pasiekia kančios rangą. “Kančia yra ne kas kita kaip sąmoningas laisvos žmogiškosios būtybės savosios baigtinybės išgyvenimas” (Juozas Girnius)

Taigi, žmogaus egzistencijai testuoti reikalingos visų žemesnių būties laipsnių, esančių šalia jo, pagalba. Tai suprasdamas žmogus geba bendradarbiauti su jį supančiu pasauliu, t.y. ieškodamas dermės su gamta, nebandydamas jos nugalėti, bet siekdamas prisijaukinti, gali sėkmingai rasti ir pats save, ir savo ateitį.

Literatūra:

1. Baranova J., Sodeika T. Filosofinė etika : aš ir tai. Vilnius: Tyto alba, 2007.
2. Halder A. Filosofijos žodynas. Vilnius: Alma littera, 2002.
3. Jasmontas A. Filosofavimo pamatai ir pavyzdžiai. Vilnius: Litimo, 1999.
4. Mikelaitytis G. Lietuvos filosofinė mintis. Vilnius: Aidai, 1996.
5. Nekrašas E. Filosofijos įvadas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
6. Seneka, Lucijus Anėjus. Gamtos klausimai. Vilnius : Pradai, 2002.
7. <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/d/darnus>
8. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-01-11-romualdas-juknys-zmogaus-ir-gamtos-santykiu-darnos-link/75163>

Viktorija Gailiūtė

Kauno Milikonių vidurinė mokykla, 11a klasė

Polina Žemaitienė, etikos mokytoja ekspertė

Žmogaus būties didybė ir trapumas

Moderniaisiais laikais išplito filosofijos apibūdinimas, kuris rėmėsi keturiais Imanuelio Kanto suformuluotais klausimais. Vienas iš jų – kas yra žmogus? Remiantis įvairių mokslo šakų tyrinėjimais galima teigti, jog fiziologiškai – tai tik kūnas, psichologiškai – siela, o sociologiškai – visuomeninė būtybė. Jei tyrinėtume žmogų kaip biologinį kūną, pasakytume, kad jis tėra dvikojis primatas, priklausantis hominidų šeimai bei žinduolių klasei, iš kitų gyvūnų išsiskiriantis savo protiniais sugebėjimais. O kaip filosofija atsako į klausimus: kas yra žmogus, kokia žmogaus gyvenimo prasmė, kur slypi jo būties didybė.

Pernelyg dažnai šiuolaikiniam žmogui atrodo, kad norint tapti didingu reikia nuveikti kažką ypatingo, atsidurti pirmuosiuose laikraščiu puslapiuose ir panašiai. Tačiau tai viena didžiausių klaidų individo gyvenime. Žmogaus didybė glūdi mąstyme. Mąstymas – tai apibendrintas ir netiesioginis tikrovės atspindėjimo sąmonėje procesas. Mąstymą kaip būties didybės formą, išskiriančią žmogų iš gyvosios gamtos, įvardijo įvairių epochų filosofai, tarp jų ir įtakingiausias mąstytojas Vakarų filosofijos istorijoje – Aristotelis. Šis graikų mąstytojas bandė atrasti, kas yra būdinga tik žmogui. Valgymas, miegojimas, kitų fiziologinių poreikių tenkinimas būdingas ir gyvūnams, gyvybės pasireiškimas dar ir augalams. Galiausiai pateikė mintį, kad proto veiklą reikia pasirinkti kaip žmogaus gyvybės apraišką. Žmogus yra vienintelis Dievo kūrinys, kuris geba mąstyti, priimti sprendimus. Vis dėlto, pasak Aristotelio, proto veikla gali būti suprasta dvejopai. Visų pirma, tai gali būti tiesiog šio sugebėjimo turėjimas. Individas turi galią mąstyti, tačiau renkasi lengvesnį kelią, kai kiti mąsto už jį, o jis tik plaukia pasroviui. Antroji proto veiklos prasmė – tai šio sugebėjimo naudojimas ir valdymas. O tai ir yra žmogaus prigimtis – protinga veikla, sprendimai priimti naudojant sugebėjimą, kuris skiria jį nuo visų kitų gyvū padarų.

Dar vienas filosofas, teigęs, kad žmogaus didybė yra mąstymas, egzistencialistas Blezas Paskalis. Šis prancūzų filosofas žmogų lygino su maščiančia nendre. Fiziologiškai žmogus yra silpnas ir trapus. Gamtoje yra daugybė gyvūnų, kurie yra greitesni, stipresni, geriau matantys ir girdintys. Tačiau šis fiziškai silpnas sutvėrimas sugeba tai, ko kiti negali – mąstyti. Paskalis siūlo gerai mąstyti. Gerą ar blogą mąstymą lemia gera ar bloga žmogaus valia, jo siekimai. Didžiausia žmogaus vertybė Paskalis laiko ne „gryną“ mintį, o jos tinkamą reguliavimą ir kryptingumą.

Aristotelio ir Blezo Paskalio požiūriai šiuo aspektu yra labai panašūs. Abu pabrėžė, jog žmogus privalo ne tik turėti gebėjimą mąstyti, bet ir juo naudotis. Juk kitu atveju žmogaus būtis neteks prasmės, nes individas nebeišsiskirs iš kitų gyvū būtybių.

Žmogaus būties didybę parodo amžinybės siekis. Jau minėtas egzistencialistas B. Paskalis sakė: „Dėl amžinybės aš pasirengęs viskam.“ Tai tęsia egzistencinio mąstymo tradiciją. Žmogus gyvena tarp begalybės ir nebūties. Jis nesijaučia nei būtinas, nei amžinas, nei begalinis. Tačiau tuo pat metu stengiasi rasti atsakymus į klausimus, kas jis, koks jis, ką turi daryti, ko gali tikėtis. Žinoma, kartais gali nutikti ir taip, kad šių klausimų prasmės žmogus nesupras niekada. Vis dėlto po tam tikrų emocinių potyrių, pavyzdžiui, kai miršta ar žūsta artimas žmogus, prarandama kažkas brangaus, o gal tiesiog netenkama darbo, individas ima intensyviau galvoti, kokia jo misija gyvenime, koks jo tikslas ir kokia jo būties prasmė. Tokiais atvejais suvokiame, kad prasmė – tai ne tik buvimas, bet ir jo prasmės paieškos. Šis svarstymų objektas lemia dvasinį žmogaus tobulėjimą bei skatina naudotis savo turimu sugebėjimu mąstyti.

Atsakymo į klausimą „kokia yra žmogaus būties prasmė“ ieškojo ir vokiečių filosofas – egzistencialistas Martinas Heidegeris. Ypatingai daug dėmesio jis skyrė būties esmei. Anot šio filosofo, tikrosios žmogaus būties esmė – suvokti savo egzistencijos laikinumą. Kaip teigia profesorius A. Andrijauskas, tai padeda maščiančiam žmogui suprasti kasdienės būties menkumą, įveikti mirties baimą, pajusti laisvės ilgesį, pasirinkti teisingą gyvenimišką poziciją, kuri nukreipia asmenybę į vidinį pasaulį, padeda įveikti inertiškumą, pajusti tiesioginį sąlytį su būtimi. M. Heidegeris pažymi, kad žmogaus

egzistencija skiriasi nuo daiktų buvimo. Daiktai yra, bet ne egzistuoja. Žmogus egzistuoja *čia* ir *dabar*. Jis yra įpasaulintas *čia būtimi*, kuri gali tapti darnios žmogaus būties *čia* ir *dabar* galimybe.

Heidegerio koncepcija veikė Žano Polio Sartro egzistencializmą. Šis prancūzų rašytojas ir filosofas plėtojo moralinės atsakomybės, absurdo ir maišto idėjas, neatskiriamas nuo individo. Ž. P. Sartro požiūriu, žmogus gyventi pradeda tik tada, kai pajunta betarpišką sąlytį su būtimi. Būtis yra pirmiau nei jos prasmė. Visų pirma, žmogus yra, jis gyvena, o tik po to ieško prasmės, priima sprendimus. Pasaulio absurdui žmogus gali supriešinti gebėjimą kurti save. Žmogaus vertė yra jo laisvė. Pasirinkimo laisvė reikalauja atsakomybės. Žmogus pats atsakingas už tai, kas jis yra, kokias vertybes pasirenka. Būtent dėl šių priežasčių žmogus yra projektas, kuris pats save kuria, plėtoja, įgyvendina savas idėjas. Individas tampa tuo, kuo pats save padaro.

Kitas filosofas, aptaręs žmogų, jo būties prasmę – tai garsusis nihilistas Frydrichas Nyčė. Arvydas Šliogeris teigia, kad nihilisto meilė išminčiai esanti pavojinga, ypač nesubrendusiam intelektui. Vis dėlto *dabar* – tai vienas iš labiausiai vertinamų gyvenimo filosofijos atstovų, kurie domina jauną žmogų. Manau, kad žmogaus didybė Nyčės filosofijoje glūdi savikūroje. Šio mąstytojo filosofijos atsparos taškas – iracionalumas ir gyvenimas. Jis tikėjo žmogaus valios galia. Tai visos esybės pagrindas. Turėdamas šią galią individas kuria save, siekia tapti tobulesniu, įveikti savo bejėgiškumą, išsivaduoti iš baimių, prietarų, stereotipų. F. Nyčės nuomone, žmogus negali likti „bandos“ lygmenyje. Jis privalo peržengti save. Tai atskleidžia antžmogio simbolika. Antžmogis Nyčės filosofijoje turi dvi reikšmes. Pirmoji – tai fizinis žmogaus suvokimas (jėgos kultas, barbariškumas). Antroji – individo dvasinė pusė, kai jis siekia tapti antžmogiu, peržengti visuomenės suformuotus stereotipus bei tobulinti save. Vokiečių mąstytojas itin vertino individualumą. Ragino pasiryžti, rizikuoti ir būti tokiais, kokiais potencialiai galime tapti. Kadangi Nyčė smerkė tuos, kurie nepasinaudoja valios galia galimybėmis, pasirenka būti „miniažmogiais“, galima teigti, jog smerkė ir tuos, kurie turėdami valios galią, sugebėjimą mąstyti, pasirenka lengvesnį kelią. Jis nepripažino tų, kurie savo būties didybę pavertė trapumu ir pasuko lengviausiu keliu: nepriimti savų sprendimų, o verčiau rinktis jau priimtus.

Nyčė žavėjosi kito gyvenimo filosofijos atstovo Artūro Šopenhauerio idėjomis. Pastarojo filosofijos pradinis taškas yra „pasaulinė valia“. Tai iškelia tikslą gyventi tam tikrame saviraidos tarpsnyje. Vis dėlto A. Šopenhaueris teigė, kad žmogaus gyvenimas prasmės neturi, nes jo esmė yra kančia, kylanti iš valios gyventi. Jeigu žmogus būna patenkintas gyvenimu, jį apima nuobodulys. Fizinis žmogaus egzistavimas tėra „nuolat sulaikomas mirimas.“ A. Šopenhaueris, kaip ir B. Paskalis, teigia, kad individas yra įmestas į pasaulį. Erdvės ir laiko atžvilgiu jis visiškai niekinga būtybė. Begalinėje erdvėje – tik mažas, niekingas taškelis, o nesibaigiančiame laike jo gyvenimą galima prilyginti sekundei. A. Šopenhauerio požiūriu negalėtume pavadinti pesimistiniu, nes jis parodo galimybes išvengti kančios. Viena iš tokių galimybių – nukreipti valią kita linkme: nuo savo egoizmo į kitą žmogų, kuriame atpažinsime patys save, kurio valios neneigsime, teigdami savąją, kurio kančią priimsime kaip savo. Žmogaus būties didybę A. Šopenhauerio filosofijoje matome individo valios galiai susijungime su kitų esinių valia. Užjaučiantis ir mylintis žmogus, anot A. Šopenhauerio, susivienija su kitais, tokiu būdu samažindamas savo vienišumą.

Vis dėlto reikia pripažinti, kad gyvenimas – tai didžiausia dovana, kurią gali gauti žmogus. Tam, kad jis taptų visaverčiu, individas privalo išmokti naudotis jam suteiktomis galiomis ir gebėjimais. Tik nuo kiekvieno asmeniškai priklauso, kokia bus jo būtis – didinga ar trapi. Jei išmoksime pakovoti už savus įsitikinimus, idealus, už tai, kaip mes suprantame gyvenimo prasmę, tuomet nebereikės atsidurti gyvenimo beprasmybėje.

Literatūra:

1. Andrijauskas A. Neklasikinės ir postmodernistinės filosofijos metamorfozės. Vilnius: Meno rinkos agentūra, 2010.
2. Anzenbacher A. Filosofijos įvadas. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1992.
3. Baranova J. Filosofinė etika: prasmė ir laisvė. Vadovėlis XII klasei. Vilnius: Alma littera, 2004.
4. Caratini R. Filosofijos įvadas. Vilnius: Kronta, 2007.

Saulė Ivaškaitė

Kauno jėzuitų gimnazija, 3a klasė

Darius Klibavičius, etikos mokytojas metodininkas

Žmogaus būties didybė ir trapumas

Kiek verta žmogaus gyvybė? Nuo kada mes esame žmonės? Pradėjimo ar gimimo momentu? Kiekvienas žmogus atsakytų skirtingai. Prieš kelis dešimtmečius tuometinėje Sovietų Sąjungoje moterims buvo sakoma, kad iki gimdymo jos nešioja tik mėsos gabalą. Vaisius žmogumi tampa tik gimus. Šiuolaikinės technologijos visiškai paneigė tokius mitus, bet vis tiek abortų skaičius auga ir nemažėja. Kas leidžia mums nuspręsti, kas vertas gyvybės, kas ne? Žmogaus gyvybė didžiausia dovana pasaulyje. Jos nebranginti, reiškia įžeisti patį save. Kas privers mus gerbti dar negimusią gyvybę, o taip pat savo pačių ir kitų žmonių gyvybes? Tik supratimas, kokios jos brangios ir neįkainojamos.

Į šiuos klausimus mums gali padėti atsakyti *bioetika*. Tai – taikomosios etikos atšaka, tirianti moralines problemas, kylančias iš mokslo ir juo paremtų naujų technologijų poveikio gyvybei, ypač žmogui. Ši nauja etikos šaka sprendžia gyvybės klausimus, kurie ypač aktualūs nūdienai – vartotojiškame pasaulyje, kur galima pirkti ir parduoti viską. Perkame ir parduodame kamienines ląsteles, apmokestiname netgi tokį sakralų dalyką kaip gimdymas ir dažnai pamirštame, kas yra moralė.

Gimdymas yra dviejų rūšių – natūralus ir medikalizuotas. Natūralus gimdymas, nesvarbu namuose ar ligoninėje, jis būna be medikamentų ar Cezario pjūvio. Abu gimdymai nėra blogi, tik namuose norinčios gimdyti moterys Lietuvoje laikomos nusikaltėlėmis. Štai moteris pagimdė sveiką berniuką. Po kelių dienų jis mirė dėl paveldimos ligos, o motina buvo paduota į teismą už vaiko žmogžudystę. Ką sau leidžia mūsų valdžia, jei apkaltina nieko dėtus asmenis žmogžudyste? Europos žmogaus laisvių ir teisių konvencijoje parašyta, kad moteris turi teisę apsispręsti, kur gimdyti – namuose ar ligoninėje. Valstybė turi sudaryti galimybę motinoms gimdyti namuose, o ne bausti už tai.

Tuomet iškyla vienas iš pagrindinių klausimų – kiek verta žmogaus gyvybė? „Mes privalome Nealinti savo kūno (narkotikai, alkoholis) neprarasti sveikatos, turim išsipareigojimą išlikti kaip žmonės, mylėti save, nes tik tada galėsime mylėti ir kitą. Mes kaip racionalūs individai turime išsaugoti savo orumą, apginti teisę būti *homo sapiens*“ – nurodo moralės pagrindai ir Kanto deontologinė (pareigos) filosofija. „Homo sapiens yra vienintelė protinga ir laisva būtybė, tačiau elgiasi sunkiai suvokiamai – naikina save ir savo rūšį“ – teigia kunigas, buvęs gydytojas, Andrius Narbekovas. Šis asmuo skaito paskaitas ir aktyviai diskutuoja apie žmogaus gyvybę bei orumą. Netgi liaudies patarlė sako: „varnas varnui akies nekerta“, tai kodėl mes, *homo sapiens*, žudome savo rūšį? Kodėl save laikydami aukščiausia gyvūnų rūšimi taip lengvai atiduodame gyvybę?

Jau seniai žinoma, kad pasakos apie gandrus nešančius vaikus netikros. Kiekviena pradėta gyvybė yra svarbi. Šiuolaikiniame vartotojiškame pasaulyje atsakomybės jausmas už veiksmus mažėja. Abortas – tai lyg atsakomybės nusimetimas nuo savęs dėl neapgalvotų veiksmų. *Abortas* (lot. *abortus* – „persileisti“) – savaiminis ar dirbtinis nėštumo nutraukimas ankstesnėje nėštumo stadijoje, kurio pasekmė yra negimusios gyvybės (gemalo, vaisiaus) žūtis. Savaiminio aborto niekas negalime sustabdyti ar kieno nors apkaltinti. Tai vieno Dievo valia. Mano mama turėjo du savaiminius persileidimus ir iki šiol sau negali atleisti. Tai nebuvo jos kaltė, kad prarado du mano brolius, bet iki šiol ji save graužia. O kaip jaučiasi motinos pačios, savo noru atidavusios vaiko gyvybę? Tyrimais įrodyta, kad daugelis abortą pasirinkusių motinų serga depresija, jas kankina kaltės jausmas, naktimis sapnuoja savo negimusius kūdikius, joms kyla haliucinacijos. Moterys, pasidariusios abortą, sunkiau pastoja, o gimusius vaikus perdėm išlepina ar saugoja. Beje, kas mes esame, kad leidžiame nuspręsti, kas mirs, o kas gyvens? Ar mes prilyginame save Dievui, kuris turi šią teisę? Mano pažįstama draugė po išprieštavavimo nusprendė pasilikti vaiką. Dabar ji mokosi universitete ir augina devynerių metų sūnelį. Niekas nesakė, kad jos gyvenimas buvo lengvas, bet ji niekada nesigailėjo, kad pasiliko vaiką nepaisant visų aplinkybių. Tačiau abortų skaičius auga, nors visi puikiai žinome ir suprantame, kas yra gyvybė.

Tu gimei. Tai didžiausia tėvų padovanota dovana tau. Gyveni savo gyvenimą ir puikiai supranti, kad sąmoningai eini mirties link. Dar nėra nei vieno, kuris gyventų amžinai šiame pasaulyje. Daugelis bijo senatvės, nes juos baugina ligos, būsimas skausmas ir jausmas, kad negalės kontroliuoti savo gyvenimo. Jaunas teisininkas, diskutavęs eutanazijos tema, pats pasakė, kad senatvėje norėtų turėti vaistų, kad galėtų juos susileisti. Galima drąsiai teigti, kad tas jaunuolis – bailys. Jis bijo skausmo. „Niekas neatsitinka be priežasties“ sako liaudies išmintis. Ir jeigu susirgai kažkokia liga, vadinas, neturi teisės dėl to žudyti. *Eutanazija* – lengvas ir neskausmingas žmogaus ar kito gyvūno gyvybės nutraukimas, mirtis. Leisdami įteisinti eutanaziją, kurios yra keli tipai, mes save pastatytume į Dievo vietą. Žinoma, yra tokių atvejų, kai eutanazija išgelbėja žmogų nuo bereikalingų kančių. Prieš kelis metus, gydytojai buvo atvežtas jos sunkiai apdeges sūnus. Jam jau buvo daroma keliasdešimt bereikšmė operacija, nuskausminamieji nebeveikė, kad vaikas išgyvens nebuvo nė 0,1% tikimybės. Motina, matydama besikankinantį sūnų, sulėjo jam vaistų ir leido ramiai be kančios numirti. Ji buvo paduota į teismą už tyčinę žmogžudystę. Niekas jos neteisė, netgi bažnyčia palaikė motinos pusę. Teismas paskelbė motiną nepakaltinama dėl jos veiksmų, nes neva suveikė adrenalinas, ir gydytoja priėmė neracionalų sprendimą. Žmogus turi teisę apsispręsti – jis nori gyventi, ar ne. Bet niekas negali nuspręsti už jį patį. Net ir nepagydoma liga sergantis žmogus turi tą mažytį „jeigu“, kuris sustabdo nuo eutanazijos ir kitokios žmogžudystės formos. Vis dėl to, gyvybė juk yra didžiausia dovana.

Modernusis vartotojiškas pasaulis vis mažiau nori prisiimti atsakomybės už savo veiksmus. Perka ir parduoda neįkainojamus dalykus, net tokius, kaip gyvybę. Mes esame žmonės, turime moralės principus ir privalome jų laikytis. Pasak B. Paskalio, žmogus yra *maštanti nendri*. Tai reiškia, kad turime galią maštyti, bet egzistenciniu požiūriu esame laikini ir labai trapūs. Tad išsaugokime gyvybę!

Literatūra:

1. A.Narbekovas: ribos, kalbant apie žmogaus gyvybę, yra aiškios, tad nereikėtų gudrauti // http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/11723/a_narbekovas_ribos_kalbant_apie_zmogaus_gyvybe_yra_aiskios_tad_nereiketu_gudrauti
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija // <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=19841&Condition2=>
3. Gimdymas namuose: nuo ko viskas prasidėjo? // <http://www.delfi.lt/news/daily/health/gimdymas-namuose-nuo-ko-viskas-prasidejo.d?id=60865913>
4. Kiškūnė L., Pociūtė R. *Gimdymas ir gimimas: šiandieninės patirtys pribuvėjystės istorijos kontekste*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas, 2005.
5. Liesis M. Eutanazija diskusijų sąraše // <http://www.lrytas.lt/-13124008881311154310-p7-eutanazija-diskusij%C5%B3-sp%C4%85stuose.htm>
6. Ney P., Peeters M. Aborto traumų priežastys ir padariniai // http://www.fsspx.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=609&Itemid=65
7. Panevėžio prokuroras pavesta organizuoti tolimesnį tyrimą dėl neteisėtos veiklos priimant gimdymus namuose // <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/panevezio-prokuroras-pavesta-organizuoti-tolimesni-tyrima-del-neteisetos-veiklos-priimant-gimdymus-namuose-59-322621>
8. Žarskus A. *Gimties virsmas*. Kaunas: Dimeras, 2009.

Roberta Kalasauskaitė

Kauno Jono Jablonskio gimnazija, 3 klasė

Nijolė Baliukevičienė, etikos mokytoja metodininke

Darni būtis ir egzistencinės emigranto patirties iššūkiai

Pastaruoju metu emigracijos tema ne tik populiarėja, bet ir itin skauda. Ją gvildena ir aukščiausios vyriausybės atstovai, ir nevyriausybinės organizacijos, ir paprasti piliečiai. Ši tema tapo aktuali ne vien jau emigravusiems, bet ir svarstantiems palikti tėvynę, draugus, tėvus, vaikus bei senelius. Pagal Lietuvos Respublikos 2012 metų statistikos duomenis, per pastaruosius metus išvyko 43 tūkstančiai žmonių, o nuo Nepriklausomybės paskelbimo Lietuvą paliko net 0,5 milijono gyventojų. Dauguma emigravusių išsiveža šeimas, arba sukuria jas jau išvykę, randa darbus, pasijunta socialiai saugūs. Kitaip tariant, jie sugeba asimiliuotis, apsipranta su emigranto padėtimi ir suranda tai, ko trūko gimtinėje. Bet ko gi jiems

trūko? Į šį klausimą atsakyti sunku, ypač nepabuvus emigrantu, tačiau pasinaudodama įvairiais informacijos šaltiniais, bandysiu įlipti į žmogaus, palikusio tėvynę, kailį ir pasvarstysiu apie jo egzistenciją.

Norėdama išsamiau atskleisti emigranto būseną, pasitelkiau amerikiečių psichologo Abrahamo Maslow poreikių piramidę. Maslow įrodinėjo, kad žmogaus poreikiai tenkinami pagal tam tikrą seką: anot jo, žmogus, pasiekęs žemesnę tikslą, sieks aukštesnio.

Pirmoji piramidės pakopa bei jos pagrindas yra baziniai – *fiziologiniai poreikiai*: maistas, oras, vanduo, pastogė. Šių poreikių patenkinimo lygis lemia pačią žmogaus išgyvenimo galimybę. Kol šios grupės poreikiai nėra patenkinti, į kitas grupes dėmesys nekreipiamas. Taigi ši pakopa ir sufleruoja mums keletą priežasčių, kodėl žmonės palieka tėvynę. Tai yra nedarbas, korupcija, neiški valstybės ateitis. Žmonės bėga, nes nori susirasti geresnę darbą, kad galėtų prasimaitinti bei išlaikyti savo šeimą. Bet filosofo Vytauto Rubavičiaus tokie paviršutiniai atsakymai netenkina, todėl jis atliko tyrimą. Valandų valandas praleidęs autobusų stotyje, oro uoste su mikrofonu rankoje, jis nustatė, kad pagrindinė priežastis – žmogaus atskirtis nuo lietuviškos politinės sistemos. V. Rubavičius teigia: „Susikūrėme žmones ir valstybę naikinantį vėžinį gyvenimo būdą.“ Iš to matome, kad valdžios neveiklumas ir pasyvumas išvarė piliečius geresnio gyvenimo, sotesnio kėsnio ieškoti svetur. Situacija mūsų šalyje yra tokia, kad įstatymai, įvairūs norminiai aktai tarnauja ne piliečiui, bet valdininkui. Todėl esame priversti pripažinti, kad užsienyje mes turime geresnes galimybes žengti pirmąjį žingsnelį darnios būties link, tačiau žmogaus pilnatvei, kūno ir sielos darnai neužtenka tik pavalgyti. Žmogus nebūtų žmogumi, jei jo dvasia aprimtų be siekio, todėl nepamirškime ir kitų poreikių.

Antroji pakopa – *saugumas*. Iš pirmo žvilgsnio šalys, į kurias emigruoja lietuviai, atrodo tikrai saugesnės. Policija dirba patikimiau, mažesnis nusikalstamumas, jei turi oficialų darbą, gauni daugiau socialinių garantijų. Bet jei gerai pamąstytume, suprastume, kad tik šie dalykai negarantuoja mums visiško saugumo. Juk yra labiau bauginančių dalykų, ypač emigrantams. Vienas iš jų – nežinomybė. Anot rašytojo Č. Milošo, būdamas emigrantu nesi tikras, kad nepapulsi nuo keptuvės, tiesiai į ugnį. Juk keliauji į svetimą šalį, patenki į nežinomą aplinką, susiduri su svetima kultūra, o dar ramybės neduoda vis išskylantis klausimai dėl darbo. Nesi tikras, ar jį bus lengva rasti, ar atitiksi visus reikalavimus, ar tavęs neapgaus? Negana to, ką gi darysi, jei atsitiks kokia asmeninė nelaimė, o šalia nebus nieko, į ką galėtum kreiptis, ko prašytum pagalbos. Išskyla kitas baubas – vienatvė. Šis jausmas atsiranda ne tik dėl atskirties nuo tėvynės ar šeimos, bet ir dėl asmenybės skilimo, savęs neidentifikavimo. Individas, patekęs į svetimą erdvę, turi save perkonstruoti, kad nesuilgėtų to, ką paliko, tačiau dažnam tai pernelyg didelis iššūkis,

kurio neįmanoma priimti, ir už tai mokame saugumu. Be to, ryšys su gimtąja vieta dažnai toks stiprus, kad joks komfortas ar saugumo jausmas jo niekada nenuslopins. Egzistuoja socialinė kampanija „Lietuvoje gyventi gera“. Žmonės čia rašo istorijas, kodėl džiaugiasi gyvenimu bei didžiuojasi savo gimtuoju kraštu. Viena dalyvė, Aistė Lukšaitė, šešerius metus gyvenusi Anglijoje, nusprendė grįžti į Lietuvą. Mergina teigia, kad Londone taupyti tikrai nereikėjo – ten ji užsidirbdavo kelionėms, o ir retai kada tekdavo nerimauti, kad sąskaitoje nebeliks pinigų. Bet Aistė nesigaili išmainiusi patogų gyvenimą svetur į gimtinę, nes čia ji rado, nors ir mažiau apmokamą, tačiau mėgstamą darbą. Be to, ji mūsų šalyje išvelgia daugiau galimybių, nes čia yra žmonių, kurie nori ne tik užsidirbti, bet ir įgyvendinti idėjas. Taigi, savame krašte, skirtingai nei svetimame, jautiesi saugiai, nes esi laimingas bei turi artimuosius, kurie padės sunkiu metu.

Žinoma, ir poreikis turėti draugų, būti mylimam ir mylėti pačiam, priklausyti kokiam nors grupei yra neišvengiamas. Be abejo, esame girdėję daug meilės istorijų ir žinome, jog meilei nėra ribų ir t.t. Bet apžvelkime plačiau paskutinį minėtą punktą. Savęs priskyrimas tam tikroms grupėms tampa vis aktualesnis, mat migracijos procesas suponuoja galimybę būti ne vienos tautos atstovais, o pasaulio piliečiais, tapti kosmopolitais, tačiau ši sąvoka dažnai gašdina mus, mažos šalies atstovus, nes ji kelia grėsmę tautiškumui. Tautinis sąmoningumas, suvokiant jį kaip kalbos, istorijos bei papročių išlaikymą, turi tapti tarsi užnugariu, stiprybės šaltiniu, kuris padeda atsispirti svetimoms įtakoms. Bet vis dėlto lietuviai šį užnugarį iškeičia į pinigų maišą. Tačiau pasidavęs idėjai „greitai ir daug“ ir išvykęs į kitą šalį, žmogus niekada netaps visaverčiu visuomenės nariu, į jį žiūrės atsargiai, gal net šiek tiek neigiamai, nes pati emigranto sąvoka nėra itin teigiama. Dėl šių priežasčių gan sunku susirasti bendraminčių, o juo labiau draugų, nes žmones skiria ne tik kultūrinis, bet dažnai ir kalbos barjeras. Skilties „Emigranto užrašai“ delfi.lt svetainėje straipsnio autorius teigia, kad tikrai neturi draugų užsieniečių ir netgi tvirtina, kad tokioje pačioje situacijoje yra didžioji dalis jo bendradalių. Jis sako: „...tikriausiai 90 proc. emigrantų neturi tų tikrųjų draugų, pas kuriuos galėtų užlėkti ir paplepėti, su kuriais galėtų pasiausti, su kuriais tiesiog miela būtų bendrauti.“ Vaikinas taip pat tvirtina, kad tos šalies piliečiai stengiasi būti nuoširdūs tik tol, kol jiems kažko iš tavęs reikia, o kai tik tai padarai, vėl pradedi jausti tą jau iki gyvo kaulo įgrisusį dirbtinumą. Taigi situacija yra tokia, kad svetimoje šalyje per daug sunku įsiliesti į visuomenę ir emigrantai greičiausiai visada liks už jos ribų.

Priešpaskutinė pakopa – *savivertė*, poreikis būti pripažintam ir gerbiamam. Žinoma, jei nori būti gerbiamas kitų, turi ir pats save gerbti. Dažnai tai padaryti gali tik ką nors pasiekęs ar įgyvendinęs. Bet atsitiko taip, kad paprastieji žmonės Lietuvoje gan sunku versti svajones realybe, nes jos dažnai būna materialios, kaip antai jau šabloniška lietuviška svajone tapusi frazė: „Jei turėsiu šeimą, butą ir mašiną, būsiu pats laimingiausias“. Būtent šių žodžių vedami, mūsų tautiečiai ir išvyksta, nes yra įsitikinę, kad juos įgyvendinus, bus pripažinti ir galės pradėti gerbti save. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad norint pasiekti šį tikslą, laukia ilgas kelias. Svetur dirbti fizinį darbą tikrai nebus lengviau, nes gali tekti imtis pačių sunkiausių bei purvniausių darbų, kuriuos dažnai teks dirbti po 11-12 valandų. Pažiūrėjus iš šalies, tai jau atrodo kaip išnaudojimas. Be to, lietuviai imasi tokių darbų, į kokius koks nors airis ar anglas net nežvilgtelėtų. Juk tokia situacija turėtų žeminti žmogų, pažeisti jo orumą. Bet tiesa yra tokia, kad lietuviui vergauti svetimoje šalyje yra lengviau. Žinoma, pagrindinė priežastis, kuri jau minėta ir ankščiau, didesnis atlygis, kuris padeda pasiekti tikslą. Be to, reikia paminėti, kad yra teigiančių, jog būtent Lietuva yra totalitarinio režimo pragaras, kuriame duonos kąsnį pelnai už besąlygišką paklusnumą ir ištikimybę šeiminkui, o emigracija yra mūsų atsarginis šansas, antra galimybė, kuri padės kabintis į gyvenimą bei judėti svajonės link. Leonidas Donskis rašo, kad už viską reikia mokėti vienokią ar kitokią kainą. Geresnio gyvenimo, didesnės nepriklausomybės ar laisvės, laimingesnio profesinio gyvenimo kaina yra emigracija. Taigi noriai ar ne, bet reikia priėti tokią išvadą, kad visgi gyvendami kitoje šalyje ir uždirbdami daugiau, galime pradėti vadinti save žmogumi, o ne tik darbininku bei pakilti kitų žmonių akyse.

Paskutinė pakopa – *saviraiška*. Šiam poreikiui Maslow skyrė daugiausiai dėmesio ir teigė, kad jo nepatenkinęs žmogus nebus laimingas: „Kad taptų laimingas, muzikantas turi kurti muziką, tapytojas turi

tapyti paveikslus, poetas – rašyti eiles. Žmogus turi tapti tuo, kuo jis gali tapti. Tai mes vadiname savęs aktualizavimo poreikiu... Tai reiškia žmogaus norą išreikšti savo potencialą, glūdinčias jame galimybes, tapti tuo, kuo jis sugeba tapti.“ Ne paslaptis, kad Lietuvoje meno ir mokslo atstovų galybės tikrai menkesnės, žinoma, dėl to, kad trūksta lėšų. Bet reiktų ir paminėti faktą, kad mūsų valstybė nėra atsigavusi po skaudžių praeities smūgių, todėl dar nepasiruošusi stačia galva nerti į mokslo ir meno pažinimą. Todėl Lietuva išgyvena reiškinį, vadinama „protų nutekėjimu“. Žmonės neturi galimybių save realizuoti Lietuvoje, todėl lengvai susivilioja užsienio siūlomomis galimybėmis. Reikia pabrėžti, kad mūsų šalis netenka ne tik perspektyvių jaunuolių, bet ir brandžių asmenybių. Puikus pavyzdys būtų – režisierė Dalia Ibelhauptaitė, kuri teigia, kad iš Lietuvos išvyko, nes nenorėjo laukti dvidešimt metų, kol ko nors pasieks. Aiškindama savo emigracijos priežastį, moteris taip pat negailėjo kritikos Lietuvos valdžiai, kuri esą dėmesį nuo pat nepriklausomybės pradžios sutelkė į ekonomiką ir iki šiol neskiria pakankamai dėmesio kultūrai. Vaikai, net ir nebaigę mokyklos, supranta tokią situaciją, todėl ieško galimybių studijuoti kitur, nes požiūris, kad Lietuva yra „švoGERIŲ“ kraštas suformuotas jau nuo mažų dienų, todėl jie yra įsitikinę, jog jei neturėsi įtakingų pažįstamų, net ir igijęs aukštąjį išsilavinimą, turėsi dirbti už „minimumą“. Galima manyti, kad problema yra tik mummyse, dėl ydingo mąstymo, tačiau tai – netiesa, tik aukštus rangus užimantys asmenis, kurie turi galimybę kažką pakeisti, numoja į tai ranką ir šią našlą bando užkrauti kitiems.

Emigracija absoliučiu gėriu gali laikyti tik jos nepatyręs žmogus. Žinoma, kartais tai lyg atsarginis kelias, kuriuo reikia bėgti, jei nepavyksta įsikabinti į gyvenimą, tačiau sprendimą išvykti į kitą šalį reikia gerai apgalvoti, nes tikrai neišvengsi ten laukiančių sunkumų. Antikos poetas Horacijus sakė: „Galima pabėgti nuo tėvynės, bet nepabėgsi nuo savęs“. Taigi, ar emigracija tikrai išsigelbėjimas? Tiesa yra ta, kad žmonėms reikia atrasti ne itin malonų dalyką – faktą, kad emigracija kažką pakeisti gali tik tam tikrame egzistavimo sluoksnyje, bet ne visame žmogaus gyvenime. Nėra gerų ar blogų šalių, egzistuoja tik palankios arba nepalankios aplinkybės, kur tu, žmogau, reikalingas, arba ne. Vis dėlto dar turime vilties, nepaisant fakto, kad Lietuva tapo sparčiausiai nykstančia Europos šalimi, nes istorijoje matome pavyzdžių, kad ne visi žmonės turi pakankamai drąsos palikti gimtąjį kraštą. Visgi turime imtis priemonių stabdyti emigraciją. Neužtenka tik kartoti, kad reikia kurti naujas darbo vietas, didinti socialines išmokas, reikia ką nors daryti. Pasak ekonomistės Aušros Maldeikienės, reformos, kurios yra vykdomos dabar, tik dar labiau skatina šį procesą ir tarsi sako žmogui, kad jis išvažiuotų, nes čia jis nereikalingas, o grįš, kai bus pavasaris. Taigi, tiesa yra ta, kad turime daryti taip, kaip ir sako A. Maldeikienė: „Reikia gulti kryžium ir stabdyti emigraciją.“

Literatūra:

<http://pilietis.delfi.lt/>

http://lt.wikipedia.org/wiki/Abraham_Maslow

http://www.litua.com/lt/zinios/l.donskis_ar_lengva_buti_emigrantu

<http://www.lrytas.lt/sroves/sekmes-istorijos/patogu-gyvenima-londone-lietuve-iskeite-i-megstama-darba-gimtineje-201304012203.htm>

Miglė Lindžiūtė

VDU „Rasos“ gimnazija, 3 c klasė

Dr. Bronė Gudaitytė, filosofijos mokytoja

Žmogaus būties didybė ir trapumas

Žmogaus didybė yra tai, kas padaro jo gyvenimą vertingu, tačiau jo trapumas tik įrodo, jog žmogus yra labai laikinas. Taigi iškyla klausimas kaip kažkas trapaus gali tuo pačiu būti didinga. Iš kitos pusės žmogaus laikinumas prasmingas tuo, jog žmogus priverstas suvokti savo laiko vertę ir tobulėti, siekti didingumo, kuri galėtų perduoti ateities kartoms, sukurdamas nesibaigiančią tobulėjimo grandinę – lyg savotišką evoliuciją. Konstantinas Sirvydas teigė, jog „Žmogaus didybė tuo ir didi, kad jis suvokia savo menkystę“. Taigi žmogaus laikinumas skatina jį būti kuo didingesniu ir tobulėti, sukurti kažką kas jį padarytų ne tokiu laikinu – dėl ko žmonės jį prisimintų. Nors žmonės dažniausiai didingumą sieja su padarytais didvyriškais poelgiais ar meno bei mokslo kūriniais, kurie juos įrašo į istoriją, dažniausiai prasmingesnius ir didingesnius gyvenimus nugyvena dori žmonės, kurių gyvenimas prasmę įgauna dėl padarytų kuklių, tačiau gerų darbų.

Prancūzų filosofo Blaise'o Paskalio nuomone žmogui svarbu pajusti didybę ir menkystę vienu sykiu, o tam labai svarbus krikščioniškas tikėjimas, nes tik tikėdamas Dievu ir jo didybe gali pradėti suvokti save. „Kas gi vis dėlto yra žmogus tarp šių neišmatuojamų begalybių? Niekas, palyginti su begalybe, ir viskas, palyginti su niekuo, – viduryje tarp nieko ir visko. Jam dar be galo toli iki galutinių ribų suvokimo, daiktų pabaiga ir jų esmė neatrandamai paslėpta nuo jo neižvelgiamoje paslapyje: jis nesugeba matyti nei to nieko, iš kurio jis atsirado, nei tos begalybės, kurioje jis skendi“. Jo nuomone žmogaus menkystės priežastis – ne koks nors konkretus įvykis; ji kyla dėl saugumo, tikrumo, patikimumo, pastovumo ilgesio, o to tikimasi ir iš daugelio žemiškų gėrybių, tačiau nė viena jų neišstengia to duoti: nes žmogus yra sukurtas begalybei, amžinybei, jis sukurtas draugystei su Dievu, ir niekas negali jos atstoti. Mūsų žmogiška menkystė yra mūsų didysis įrodymas ne žemiškos didybės, tačiau mūsų kilmės – iš kur nupuolėme ir iš kur buvome išvaryti; juk tuo labiau kenčiame, kuo aukštesnė vieta buvo, iš kurios kritome. Žmogus žino, koks jis menkas, betgi žmogaus didybė ir yra tai, kad jis žino savo menkystę: „Medis nesuvokia esąs menkas. Taigi menkas yra tas, kas suvokia savo menkystę, bet suvokti, kad esi menkas, ir reiškia būti didžiam“.

Nikolajus Berdiajevas savo egzistencinėje filosofijoje kalba apie žmogaus galimybę laisvai apsispręsti kaip jo didybę. Jo įsitikinimu ir tvirtinimu, laisvės neigimas – tai žmogaus individualybės žalojimas, žmogaus dvasios gyvenimo gesinimas“. „Laisvė – tai aukštesnė gėrybė, nuo jos negali atsisakyti žmogus, nenustodamas būti žmogumi“, nes, anot jo, savo laisvu susivaldymu, savęs apvaldymu, gundančio apsisprendimo metu žmogus, laisvai pasirinkdamas dorovinį gėrį, pasisako už savo žmogišką vertybę. Ši laisva galimybė apsispręsti už gėrį, svarbusis žmogaus didybės pagrindas, paties žmogaus ar kitų galinčių jam įsakinėti, taip pat gali būti suniekintas. Žmogus suniekina savo turimą laisvę, kai jo gyvenime ji virsta savivaliavimu, sąmoningu nesiskaitymu su kitų žmonių teisėmis. „Savivaliavime žūna laisvė... Laisvė, kaip savivaliavimas, sunaikina save, pereina į savo priešingumą, demoralizuoja ir žudo žmogų“. Savivaliavimas, anot N. Berdiajevo, neišvengiamai veda į vergavimą, gesina žmogaus paveikslą. „Jei viskas žmogui leista, tai žmogaus laisvė virsta vergavimu sau“ ir pridėsime dar – „grėsmė kitiems“. Taigi didingas gali būti tik laisvas žmogus, kuris laisva valia pats pasirenka gerą gyvenimo kelią.

Frydrichas Nyčė yra vienas žymiausių nihilistų. Jis sąvoką „didybė“ siejo su platumu ir įvairiapusiškumu. Jo ideale visų pirmą didybę siejama su valios stiprybe, kietumu ir sugebėjimu priimti ilgalaičius sprendimus, taip pat jų laikytis. Jo nuomone vienišas ir uždaras, nepanašus į kitus žmonės, valios didžturtis gali būti didingas. Didybė – tai gebėjimas būti tiek daugiapusiam, tiek ir vientisam, tiek plačiam, tiek ir pilnam. Tačiau Nyčė pripažįsta, jog didingas žmogus gali būti tik dvasia, o jo kūnas – trapus ir laikinas.

Daugiau kūno trapumu ir patiriamomis kančiomis domėjosi materialistinės filosofijos atstovas Liudvigas Foerbachas. Filosofas teigia, jog „Tik kūnas yra ta neigiančioji, ribojančioji, koncentruojančioji, glaudinančioji jėga, be kurios asmenybė iš viso neįmanoma. Atimk iš asmenybės kūną – ir iš jos nebeliks nieko. Kūnas tai asmenybės pagrindas, jos subjektas“. Taigi laikinas kūnas yra labai svarbus žmogaus laikinam gyvenime, jame vystosi asmenybė ir atgimsta dvasios didybė.

Krikščioniškasis mąstytojas Juozas Girnius teigia, jog tiesa nors ir negali būti pasiekama kiekvienu pažinimu, tačiau taip pat ji nėra absoliučiai neprieinama. Tiesos pažinimas yra galimas, nors visada gresia klaidos pavojus. Nenuilstamas tiesos ieškojimas teikia žmogui didybę, o praradus tikėjimą tiesa, prarandamas tikėjimas ir žmogumi. Filosofas teigia, jog laisvė yra tai, kas žmogų padaro žmogumi. Pašauktas save sukurti, žmogus niekada nėra užbaigtas, nes neįmanoma pasiekti tobulybės visam laikui. Jo manymu „Žmogus – kenčianti būtybė. Jis vienas pasaulyje pažįsta kančia. Visos kitos būtybės savo ribotybę akiai pergyvena.“, o „Kančia – žmogiškosios tobulybės kaina.“ „Tik mirtis įvertins ir pasvers žmogiškojo pašaukimo vykdymą. Ji yra žmogiškojo buvimo pasaulyje sąlyga ir šią prasmę tiesiogiai priklauso žmogaus gyvenimui. Mirtis žadina žmogų ieškoti savojo buvimo prasmės. Žmogiškasis būties klausimas susijęs su mirties klausimu, nes jis visu savo aštrumu išskyla tik mirties akivaizdoje. Visus gyvenimo rūpesčius užgožia vienas – viso gyvenimo prasmės rūpestis.“

Vienas žymiausių Lietuvos filosofų Antanas Maceina teigia, jog „Kūnas yra gamtinis padaras. Jis yra iš gamtos paimtas ir gamtoje laikosi, pakludamas jos dėsniams. Tačiau jis yra įdvasintas. Jame gyvena naujas pradai, kurio gamtoje nėra.“ Pasak filosofo „Jis yra didžios reikšmės įrankis, kurio padedama dvasia atlieka savo uždavinius ir vykdo savo pašaukimą.“ Taip pat „Kūnas yra tarpininkas tarp dvasios ir gamtos, jis yra šių dviejų būties plotmių jungiklis žmoguje, jis turi visai kitą prasmę negu gamta, iš kurios jis yra paimtas ir kurioje jis savo dėsniais tebesilaiko. Būdamas įdvasintas, jis yra išskirtas iš gamtinio pasaulio pačia savo būseną, kuri aną naują pradą neša ir jį apreiškia. Būdamas tarpininkas, jis yra pašauktas gyventi nebe savą gyvenimą, bet dvasios, jį reikšdamas ir vykdydamas regimu būdu. Kitaip sakant, kūnas palygintas su gamta, neturi savarankiško buvimo. Žmogus nėra kūnas, bet jis turi kūną. Žmogaus kūnas veikia ne iš savęs, bet iš dvasios, nes dvasia jį formuoja ir valdo ligi pat jo ląstelių. Pagrindinis kūno uždavinys yra ne būti sau, bet tinkamai atsakyti į dvasios reikalavimus ir vykdyti jos norus. Todėl žmogaus kūno paskirtis yra ne paprastai būti, bet visų pirma reikšti per save žmogaus dvasią. Ir tik tol gamta mumyse yra kūnas, kol ji mūsų dvasią neša ir reiškia, vadinasi, kol ji yra prasmuo. Virtusi gryna būtimi, ji tuo pačiu nustoja buvusi mūsų kūnu. Tai įvyksta mirties valandą. Mirtis atitraukia dvasią iš gamtos, ir kūnas nustoja buvęs dvasios reiškęjas.“

Pagal A. Maceiną žmogaus dvasios didybė neatsiejama nuo krikščioniškosios didybės. Jo nuomone žmogus turi jam Dievo duotą ypatybę – laisvą valią. Laisvės samprata ir sąvoka A. Maceinos filosofijoje apibrėžiama ir įvardijama ne kaip medžiaginio, materialaus, o kaip dvasinio pasaulio kategorija. Kitaip tariant, laisvė yra kilusi ir į šį pasaulį atėjusi ne iš medžiaginio, materialaus, o iš idealiojo, antgamtinio pasaulio. Siekdamas laisvės žmogus, pasak filosofo, privalo paisyti gamtos dėsnių ir kito asmens laisvės. Pasak A. Maceinos „Krikščionybė nėra didingesnio kūrinio už žmogų. Būdamas sukurtas pagal Dievo paveikslą, jis yra pašauktas Viešpatį išreikšti visa savo būtimi.“ „Žmogus yra šventas pačia savo esme, kadangi ši esmė neša Visagalio paveikslą.“ Tai rodo, jog žmogaus atsidavimas Dievui tvirtina jo didybę, krikščioniškoji žmogaus didybė yra spindėjimas Viešpaties šviesa, Viešpaties garbei.

Vydūno teigimu ypatingas yra žmogaus būties pavidalas. Nėra jam lygaus visame pasaulyje, nors jame yra visa iš ko susideda pasaulis. Filosofo nuomone „Kūnas yra skirtas žmogui tarnauti. Jis – žmogaus priemonė. Ir veikia panašiai kaip automatas. Tačiau žmogus yra gyvas, jis yra asmuo. Ir didysis žmonių skaičius gyvena tarsi kūnas būtų patsai žmogus, o dvasinis jų gyvumas – tik tai kūno gyvenimo atgarsis.“ Filosofo teigimu vienas svarbiausių žmogaus didybės reiškinų – išmintis. „Išmintis yra slėpiningosios didybės reiškinys. Tikroji išmintis ir vadinama dieviška išmintimi. Išmintis yra žmogaus Didybės, arba dvasios, šviesybė. Šią šviesą galima atpažinti, kai žmogus „sveikas kūnu ir dvasia“. Pasak Vydūno „Žmogaus Didybės gyvenama sritis yra Dievo valdžiava, apie kurią sakyta ją esant žmoguje. Yra

tai iš tikrųjų dangus. Ir nėra apsakomas to žmogaus palaimingumas, kursai su visu savo žinojimu gyvena savo Didybėje. Yra čia ramybės ir meilės, doros ir skaistybės, stebuklingo žinojimo ir išminties. Gyvendamas ant žemės, toks žmogaus nepajaučia jos vargų ir kenksmų, kad ir juos kęsdamas. Savo dieviškumu jis juos naikina. Kada žmogus negali gyventi šitoj aukštybėj ir didybėj, kada jis dar pavergiamas savo geismų ir troškimų, tada yra jo Didybė lyg tarp dangaus ir žemės prie kryžiaus kalta. Ir žmogus kenčia. Jaučiasi apleistu Dievo.“ Ir taip jį pavergia jo kūniškas trapumas.

Apžvelgus įvairius požiūrius apie žmogaus būties didybę ir trapumą galiu teigti, jog: žmogus yra laikinas kūnu ir didingas dvasia tuo pačiu metu, savo kūne ir sieloje. Kūnas yra tik trapi priemonė žmogaus dvasios didybei augti. Laikinumas skatina žmogų rinktis didingo gyvenimo kelią, tobulėti ir perduoti tai ateities kartoms. Dorumas yra neatsiejamas nuo didybės, nes tik geras ir teisingas, moralus žmogus gali būti išties didis. Didybė slypi žmogaus išmintyje bei gebėjime suvokti savo menkumą ar trapumą, nes tik taip gali pajauti savo gyvenimo svarbą, gyventi gerą ir teisingą gyvenimą bei turėti kilnų tikslą. Krikščioniška didybė – tai Viešpaties šviesos ir garbės spindėjimas, kuris atsispindi jo veiksmuose ir darbuose.

Literatūra:

1. Girnius J. *Raštai*, I t. Vilnius: Mintis, 1991.
2. Vydūnas *Raštai*, II t. Vilnius: Mintis, 1991.
3. Maceina A. *Raštai*, III t. Vilnius: Mintis, 1990.
4. Maceina A. *Raštai*, IV t. Vilnius: Mintis, 1994.
5. Sodeika T., Baranova J. *Filosofija*. Vilnius: Tyto alba, 2004.
6. <http://www.spauda.lt/bible/prizme/pascal.htm>
7. <http://www.straipsniai.lt/filosofija/puslapis/581>

Dobilė Minkutė

Kauno „Aušros“ gimnazija, 3b klasė

Nijolė Damaševičienė, etikos mokytoja metodininkė

Mokinio asmenybės vystymosi galimybė projektinėje-tiriamojame veikloje

XXI amžiuje pasaulis tapo tarsi gyvas organizmas, sudarytas iš daugelio mažų elementų, kurie jungiasi į vis didesnius ir svarbesnius darinius, nulemiančius visų mažųjų likimą. Nepaisant to, „didžiųjų“ veikla visuomet priklauso ir ją labiausiai įtakoja mažieji, smulkiausieji vienetai, kurie, kuo toliau, tuo labiau tampa šabloniški, vartotojiško mechanizmo atstovai. Manau, jog viena svarbiausių priežasčių, dėl kurios žmonės tampa vis labiau supanašėję ir neoriginalūs – savikūros proceso sudėtingumas. Norėdamas save realizuoti, individas negali pasikliauti taisyklėmis, jau išbandytais metodais ar instrukcijomis, jis neris teorinio vadovėlio, kuris pasakytų, ką pasirinkti ir kuriuo keliu reikia eiti. Šis kūrybos procesas, kurio metu žmogus analizuoja savo vertybes, poreikius ir norus, didžiai visuomenės daliai apskritai atrodo labai nepatrauklus ir sudėtingas. Vis dėlto, ar šios suvienodėjusios visuomenės atstovui turėtų rūpėti saviugda ir išskirtinumas, ar žmogus gali kurti savo gyvenimo tikslus ir taisykles norėdamas jų pasiekti?

Žmogui visuomet yra sunku būti kitokiam, norėti kažko daugiau, rinktis sunkesnę kelią ar išsiskirti iš minios, jam tiesiog sunku būti laisvam ir nepriklausomam nuo aplinkinių veiksmų. Anot F. Nyčės „laisvas žmogus kuria save, tampa tuo, kuo jis gali tapti“, tad nereikėtų bijoti pradėti savikūros proceso ir nesekti dažniausiai visiems tinkančiu daugumos variantu su visais jo minusais ir plusais. Žanas Polis Sartras yra pasakęs – „žmogus yra atsakingas už tai, kuo jis yra“, tad suprastami atsakomybės jausmą prieš savo pačių gyvenimus ir ateitį, žmonės turėtų nebijoti keistis ir matyti tame perspektyvą.

Tikiu, jog pagrindinis žmogaus įkvėpimo šaltinis, galintis paskatinti saviugdą procesą yra laisvė, kuri kiekvienam iš mūsų buvo įteikta tik pasibeldus į būsimąjo gyvenimo duris. Anot Imanuelio Kanto, laisvės sąvoka yra pamatinis proto sistemos principas, o protas gali ir turi į save žvelgti kaip į principų kūrėją. Vadinasi, individas visuomet turi teisę rinktis jam tinkamiausią saviraiškos ir saviugdą būdą, galintį padėti rasti savąjį „aš“ ir gebantį pasipriešinti tradiciniam „visi“. Tai padaryti jis gali tik supratęs, kad jo pasirinkimas šiandien nulemia rezultatą rytoj. Kartu tai yra galimybė ne tik prisiimti atsakomybę už savo gyvenimą, bet ir už kitų žmonių gerovę. Taip pat, turėdamas pilną teisę rinktis, žmogus neturėtų pamiršti, jog būtent jo pasirinkimai įtakoja tolimesnius veiksmus, vertybes ir gyvenimo nuostatas.

Siorenas Kjørkegoras laisvę suvokia kaip savęs pasirinkimą ir iškelia šio pasirinkimo būtinumą, nesureikšmindamas ir nevertindamas būsimų rezultatų teisingumo ar praktiškumo. Atsisakydamas rinktis, individas, anot Kjørkegoro, tyliai žūsta. Žmogus turi suprasti, kad ateitį laiko savo rankose bei gali ją formuoti, o būdų, kaip tai padaryti, jam gali suteikti aplinka ar kiti išoriniai veiksniai, o vienas iš jų galėtų būti ir projektinė-tiriamoji veikla.

Savo pranešime norėčiau plačiau pakomentuoti, ką tokio pobūdžio veikla gali suteikti jaunai besivystančiai asmenybei ir kokia yra jos esmė. Visų pirma, tai puiki erdvė savęs pažinimui ir savirealizacijai. Kiekvienas turi galimybę rinktis, ar nori orientuotis į plotį, t.y. išbandyti įvairaus pobūdžio veiklas, ar pasirinkti gylį, kuomet galėtų gilintis į vieną, labiausiai dominančią sritį. Mano manymu, pradžioje reikėtų stengtis nebijoti naujų iššūkių ir domėtis kuo platesniu galimybių spektru, kurių negali suteikti mokykla ar šeima bei išbandyti save įvairiose srityse ir stengtis surasti tai, kas yra artima ir įdomu, išskirti prioritėtines sritis ir tik vėliau gilintis į jas. E. Fromas rašo, jog „pagrindinė žmogaus pareiga gyvenime yra sukurti save, tapti tuo, kuo jis potencialiai yra“, taigi dalyvavimas projektinėje-tiriamojame veikloje padėtų žmogui atsiskleisti ir atrasti sritis, kuriose jis nori save realizuoti ir padėtų bent dalinai atsakyti į klausimą, kaip tai padaryti?

Antra, dalyvaudamas projektinėje-tiriamojame veikloje, moksleivis turi galimybę atsakyti sau į klausimus apie asmeninius santykius su pačiu savimi ir kitais žmonėmis – ar jis gali būti lyderiu, kuris veda žmones, ar jam geriau sekasi būti komandos nariu, o galbūt jis individualistas? Ši veikla yra vienas iš

būdų patikrinti save, kuris jaunam žmogui turėtų būti labai svarbus. Taip pat, tokio pobūdžio veikla yra puiki priemonė, padedanti suprasti, kad ryškiai pabrėžiamas skirtumas tarp darbo ir hedonizmo gali būti panaikintas. Kitaip sakant, tikrasis pasitenkinimas gali būti pasiektas labiau iš sunkiai pasiekiamos svajonės įgyvendinimo, o ne iš įprasto gyvenimo malonumų siekimo – tad projektinė veikla gali padėti jaunimui pajusti šį skirtumą ir jį suvokti praktiškai. Juk, anot filosofinio teiginio – praktika yra tiesos kriterijus.

Kaip jau minėjau pranešimo pradžioje, visi turime laisvę rinktis ar dalyvauti tokio pobūdžio veikloje ir ugdyti savo bendrąsias kompetencijas ar nesivarginti ir pasirinkti lengvesnįjį nedalyvavimo kelią, tačiau mano manymu, tiriamoji-projektinė veikla yra puiki priemonė, kurios dėka moksleivis gali tobulinti ne tik praktinius įgūdžius ar gilinti žinias tam tikroje srityje, tai galimybė „kurti save kitaip“.

Savo pranešimą norėčiau pabaigti F. Nyčės žodžiais – „Galingi žmonės – tai kūrėjai, nenorintys paklusti įprastoms taisyklėms“, tad individas turi nebijoti išsiskirti iš minios, pasirinkti tinkamą savikūros metodą ir prisiiinti savo gyvenimo kūrėjo vaidmenį.

Literatūra:

1. Baranova J. Filosofinės etikos chrestomatija XI – XII kl. Vilnius: Alma littera, 1999.
2. Baranova J. Etika: filosofija kaip praktika. Vilnius: Tyto alba, 2002.

Žydrūnė Norkutė

Kauno Rokų vidurinė mokykla, 11 klasė

Loreta Jankūnienė, etikos vyresnioji mokytoja

Savęs pažinimas ir tobulinimas – darnios asmenybės ugdymas

„Kad taptum dvasiniu tautos vedliu, reikia nuolatos pačiam augti. Žmogus turi mokėti susikaupti, rodyti save, trokšti tobulumo.“ (V. Mačernis) Kiekvienas individas yra sistema, tokia pati, kaip ir bet kuri kita gamtoje, paklūstanti neišvengiamiems ir bendriems visai gamtai dėsniams. Tai tokia sistema, kuri gali pati save tobulinti. Gamta žmogų vysto iki tam tikro lygio ir palieka arba vystytis toliau, jo paties pastangomis ir būdais, arba gyventi ir mirti tokiu, koku jis gimė. Kokį sprendimą priims, priklausau nuo paties žmogaus, nes tobulinimasis – tai toks procesas, kuris negali vykti be žmogaus pastangų. Tobulindamas save, žmogus ne tik ieško savo gyvenimo prasmės, bet ir tobulina jį supančią aplinką. Ieškodamas harmonijos ir įgaudamas patirties, žmogus praeina tam tikrus gyvenimo etapus, vystosi kaip asmenybė, veikia ir kuria. Savęs tobulinimo kelyje žmogus kelia sau kažkokius tikslus – dvasinius ar materialinius, ir jų siekia. Žmogus sutinka kitus žmones, užmezga su jais tam tikrus santykius ir atranda vis naujų bendrų interesų, taip plėsdamas savo galimybių ribas.

Per gyvenimą žmogaus tikslai dažnai keičiasi, jie gali įgauti gilesnę prasmę, ir tai leidžia žmogui nuolatos siekti vis kito naujo vystimosi lygio.

Savęs pažinimo kelyje svarbios yra žinios, kurios leidžia žmogui geriau suprasti save, savo poreikius ir galimybes, suteikia tvirtumo ir pasitikėjimo savimi jausmą. Kuo daugiau žmogus žino, tuo lengviau jam bendrauti su kitais žmonėmis. Pritaikydamas žinias žmogus ne tik save geriau suvokia, bet ir yra naudingesnis žmonėms. Dažnai iškyla klausimas: „O nuo ko gi pradėti savęs tobulinimą?“. Pirmiausia žmogus turi suvokti, kur ir kas jis yra. Gerai pažindamas save, savo apribojimus ir galimybes, suvokdamas kokioje padėtyje jis yra, suvokdamas ar yra galimybių pakeisti tą padėtį, jis gali bandyti keisti situaciją ir keistis pats.

Tobulindamas save žmogus turi ugdyti gebėjimą išlaikyti harmoniją su savimi ir supančiu pasauliu, valdyti savo norus. O tam reikia valios. Ugdant šį bruožą labai svarbu suprasti jo tikslingumą – kodėl aš tai darau? Svarbu ugdyti charakterio bruožus: darbštumą, atsakingumą, tvarkingumą. Pradėdamas kokį nors darbą, žmogus turi išmokti tvarkingai jį padaryti, numatyti to darbo pasekmes ir atsakyti už jas.

Eidamas tobulėjimo keliu žmogus ne kartą susidurs su naujais, dažnai baimę keliančiais iššūkiiais, todėl trečiasis žingsnis tobulėjimo link – pasitikėjimas savimi. Tik išsiugdęs pasitikėjimą savimi žmogus gali išvengti baimės, geba pasikliauti savo galimybėmis, užuot tikėjęs kuo nors kitu. Gyvenime nieko nėra saugaus - nenumatyti dalykai verčia jaustis nesaugiai. Viskas, ko žmogus nežino arba kam yra nepasirengęs, kelia jam baimę. Kai tai įvyksta, jis puola į paniką. Tik išsiugdęs pasitikėjimą savimi žmogus gali išvengti tos panikos, nes jis iš anksto gebės elgtis nesaugumo atvejais.

Ketvirtasis žingsnis tobulėjimo link – savęs, kaip laimingo žmogaus, suvokimas. Kiekvieną dieną žmogus turėtų pasidžiaugti savo gyvenimu. Padėkoti savo artimiesiems žmonėms už supratimą ir palaikymą. Kiekvieną dieną turi sakyti sau, kad yra laimingas. Neįmanoma kitiems žmonėms suteikti laimės, jei pats esi nelaimingas.

Ir žinoma, tobulėjimui svarbi suplanuota dienotvarkė, kurią reikia vykdyti. Žmogus turėtų pakankamai laiko skirti darbui ir poilsiui.

Sąmoningai dalyvaudamas savęs ir savo gyvenimo tobulinime, žmogus keičia ir aplinkinius. Žmogus yra žmonijos atvaizdas. Žmogaus esybinis pradai yra jo priklausymas žmonijai. Todėl svarbiausias dalykas yra sąmoningas žmogaus dalyvavimas savo gyvenime ir savęs, o kartu ir žmonijos kūrime. Žmogus visada yra apsuptas kitų. Tie kiti - tai ne tik asmenys, su kuriais jis bendrauja, bet ir visas socialus pasaulis, su kuriuo sieja tam tikri ryšiai, išpareigojimai. Juos atlikdamas, žmogus keičiasi, tobulėja, o kartu ir tobulina aplinkinius.

„Individas turi mokėti gyventi nors ir dūžtančiose formose. Esame patys šviesa, esame patys saulė, todėl neturime jokios teisės aimanuoti, kad aplinkui tamsu, mes turime išmokti sau kelią nušviesti. Kiekvienas nešam sielą lyg žibintą...“ (F. Kafka)

Literatūra:

1. <http://www.mokslai.lt/referatai/referatas/1634.html>
2. <http://forum.mintys.lt/kelias-i-save-t19.html>

Agnė Petraškaitė

Kauno „Varpo“ gimnazija, 11c klasė

Skaistuiolė Šimkevičienė, etikos vyresnioji mokytoja

Darni būtis ir egzistenciniai emigranto patirties iššūkiai

Tikslas: *Išsiaiškinti sovietmečio ir dabartinės emigracijos skirtumus.*

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti emigracijos sovietiniais laikais priežastis.
2. Sužinoti jaunų žmonių emigracijos priežastis, patirtį ir jausmus šiandien.
3. Palyginti emigraciją savo noru ir prievarta.

Noriu sužinoti: Ar jaunoji karta žino, kokia buvo Lietuva sovietmečiu?

Kodėl sovietiniais laikais buvo reikalavimas gyventi tam tikroje teritorijoje, neturėti žodžio laisvės, informacijos apie kitus kraštus, kitas nuomones.

Agnė Fabijonavičiūtė.

Lietuvių gyventojų pabėgimai ir mėginimai ištrukti iš Sovietų Sąjungos

Straipsnio tikslas – naudojantis Lietuvos ypatingajame archyve surastais dokumentais atskleisti tikrąsias lietuvių pabėgimų iš Sovietų Sąjungos priežastis. Straipsnyje tyrinėjami didžiausią atgarsį pasaulyje sukėję lietuvių pabėgimai ar mėginimai pabėgti.

Trys žymiausiai pabėgimai:

I. BRAZINSKŲ PABĖGIMAS

1970 m. spalio 15 d. lėktuvas su 45 keleiviais skrido reisu Batumis–Suchumis. 12 val. 40 min. tėvas ir sūnus Pranas ir Algirdas Brazinskai, grasindami ginklu, pareikalavo pakeisti kursą ir skristi į Turkiją. Beprecedentis lėktuvo užgrobimas privertė sovietų valdžią plačiai paviešinti šią istoriją ir panaudoti ją kaip vieną iš įrankių propagandiniame kare prieš Vakarų šalis.

II. S. KUDIRKOS MĖGINIMAS PABĖGTI Į JUNGTINES AMERIKOS VALSTIJAS

1970 m. lapkričio 23 d. S. Kudirka per oficialų plaukiojančiosios bazės „Tarybų Lietuva“, kurioje jis dirbo radijo operatoriumi, ir JAV pakrantės apsaugos laivo „Vigilant“ susitikimą JAV teritoriniuose vandenyse slaptai susitarė su šio laivo įgulos nariu dėl politinio prieglobsčio suteikimo. Peršokęs į JAV laivą, S. Kudirka pasislėpė jo vidinėse patalpose. Laivo „Tarybų Lietuva“ vadovybei pareikalavus grįžti, jis kategoriškai atsisakė tai daryti ir pareiškė pasiliksis JAV, kur kalbėsias antisovietinio turinio radijo laidose. JAV laivo vadovybei sutikus išduoti S. Kudirką, jis, nors ir priešinosi, buvo prievarta gražintas į plaukiojančiąją bazę „Tarybų Lietuva“.

III. A. SAKAUSKO PABĖGIMAS Į ŠVEDIJĄ

A. Sakauskas su savo pažįstamu Ventspilio tralinio laivyno bazės V. Lenino žvejų kolūkio laivo kapitono padėjėju Vladimiru Šorochovu užgrobė laivą ir neteisėtai išplaukė iš Sovietų Sąjungos į Švediją. A. Sakauskas, V. Šorochovo padedamas, atėjęs į laivą pasislėpė triume po tralu. 1985 m. liepos 30 d. laivas perplaukė SSRS valstybinę sieną ir išplaukė į Švedijos ekonominę žvejybos zoną.

Išvados:

- Penktojo dešimtmečio pabaigoje rezistenciniam judėjimui nepavykus atkovoti Lietuvos valstybės Nepriklausomybės ir nenorint paklusti sovietiniam režimui, dalis Lietuvos gyventojų ėmė puoselėti mintis pabėgti iš Sovietų Sąjungos.

- Pirmieji sėkmingi lietuvių mėginimai pabėgti LSSR KGB dokumentuose užfiksuoti šeštojo dešimtmečio pradžioje. Pabėgti iš Sovietų Sąjungos buvo mėginama keliais būdais:

- 1) jūros keliu (jūrininkams išplaukus už SSRS ribų, paliekant užsienio uostuose stovinčius laivus);
- 2) turistinių kelionių metu (palikus viešbučius, atsiskyrus nuo grupių);
- 3) nuvarant lėktuvus.

- Manau, tuometiniai žmonės tikrai nesijausdavo gerai būdami spaudoje, neturėdami laisvės. Juk visi nusipelnėme būti laisvi, tik priklauso nuo to, kaip laisve mokame naudotis.

- Pasak filosofo A. Mockaus, „**Emigracija – kaip ir savižudybė, mat su kiekvienu emigruojančiu žmogumi tauta praranda pajėgumą.**“ Saugokime savo tėvynę.

Dar viena sovietinės emigracijos priežasčių buvo Lietuvos inkorporavimas į sovietų sąjungą 1940 m. Žmonės buvo kaltinami „antisovietine“ veikla ir kalinami. To pakako, kad jie imtų slapstytis ir bėgti į Vokietiją.

Prieš 69 metus. lageriuose ir kalėjimuose kalėjo 2407 lietuviai. Pasibaigus kalėjimo laikui retas kuris grįžo į Lietuvą. Ir tik praėjus visą Golgotą į Lietuvą buvo lemta grįžti vos dešimtadaliui pirmųjų kalinių.

DABAR :

- Šiais laikais emigracija kone didžiausia problema Lietuvoje. Kiekvienais metais emigruoja vis daugiau žmonių, ypač jaunimo.

Filosofas G. Mažeikis.

„Migracija nuleidžia kraują Lietuvai. Lietuva nuo to silpnėja. Jeigu neemigruotų, tai tie žmonės savo tikslų turėtų siekti Lietuvoje- tai būtų gal sunkus kelias, bet tai būtų variklis, traukiantis Lietuvą susitvarkyti įvairiose srityse: ir ekonomiškai, ir politiškai.“

Emigracijos priežastys:

- Galimybės
- Mokslai
- Išsilavinimas
- Darbas
- Perspektyvos

Jaunimo akimis, emigracija toli gražu ne problema. Tai jiems tarsi naujas gyvenimas, naujos galimybės.

Daugelis jaunimo emigruoja siekdami geresnio gyvenimo.

Maža dalis jaunimo grįžta į tėvynę.

V. Lašas, paklaustas, kaip vertina emigraciją, atsakė, jog emigracijos vertinti tik teigiamai ar neigiamai nereikėtų. „Emigracija tai ne vien juoda ar balta, yra daug daugiau atspalvių. Taigi tai ne tik iššūkiai, tačiau ir galimybės. Turėtume atmesti tą, kas, besikeičiant pasauliui, nepriklauso nuo mūsų ir, apgalvojus, ką galime padaryti patys, pasinaudoti naujomis galimybėmis čia ir dabar. Svarbiausia, kad nenutrūktų ryšys su tais, kurie nusprendė išvažiuoti ir, kaip pasakojama pasakose, ieškoti laimės svetur. Svarbu juos gerbti, skatinti bei džiaugtis jų pasiekimais“, – sakė „UPS Lietuva“ įmonės direktorius V. Lašas.

Statistikos departamento duomenimis, pernai į Lietuvą grįžo 17,3 tūkst. Lietuvos piliečių – tai ketvirtadaliu daugiau negu prieš metus. Tuo metu iš šalies išvyko apie 41 tūkst. gyventojų. Tradiciškai populiariausia emigrantų šalis – Jungtinė Karalystė (48 proc.), kiti jų maršrutai driekiasi į Airiją, Vokietiją ir Norvegiją.

Baigiant... Štai šių metų Londono olimpinėse žaidynėse 100 metrų plaukimą krūtine laimėjusi emigrantė iš Lietuvos Rūta Meilutytė, nors ir gyvendama toli nuo tėvynės, plaukė „su savo gimtosios šalies vėliava.“ Jos pergalė suvienijo šalį ir parodė, kad ir emigravę lietuviai, kur jie begyventų, ar Adelaidėje, ar Čikagoje, ar Londone, ar kur kitur, myli savo gimtąją šalį.

Taigi drįstu teigti, kad emigracija yra labai sunki kiekvieno žmogaus lemtis, dalelės savęs, savo krašto praradimas. Tačiau mes visada, net ir labiausiai nutolę, turime galimybę pasirinkti – nepamiršti tėvynės ir savo darbais ją garsinti. Tėvynė – ne geografinė vieta, tėvynė – ten, kur yra tavo širdis, siela, dvasia.

Išvados:

- Galime teigti, jog emigracijos priežastys skiriasi, kaip ir išgyvenimai bei jausmai. Tačiau kiekvienas galime tai interpretuoti savaip, kiekvienas žino tikrąsias visa ko priežastis.

- Anksčiau emigracija buvo priverstinė, dabar savanoriška. Anksčiau žmonės emigravo dėl politikos, žodžio laisvės, religijos apribojimo, dabar tik dėl pinigų, išsilavinimo bei galimybių.
- Kaip liaudies išmintis byloja: „Gerai ten, kur manęs nėra“, tačiau visur gerai, bet namuose geriausia.

Literatūra:

1. <http://www.delfi.lt/temos/emigracija>
2. <http://www.15min.lt/ikrauk/naujiena/svarbu/emigracija-isardo-vis-daugiau-seimu-ka-daryti-515-318917>
3. <http://prensa1.com/naujienos/news/emigrac-%20nukraujav>
4. <http://www.lietuviais.lt/straipsnis/Lietuvybe-ir-lietuviu-kalba/Globalizacija-ir-emigracija-griauna-tautine-kultura.php>
5. <http://www.manodrabuziai.lt/forumai/socialiniai-reikalai/361281-emigracija>

Andrius Paškevičius, Lukas Rusilas

Kauno „Varpo“ gimnazija, 3a klasė

Skaistiuolė Šimkevičienė, *etikos vyresnioji mokytoja*

Žingsniai žmogiškosios būties pilnatvės link

Projekto tikslas:

Išsiaiškinti, kaip keitėsi žmogiškosios būties pilnatvės samprata bėgant šimtmečiams

Uždaviniai:

Atskleisti žmogaus vertybių kaitą.

Paiškinti kaitos žingsnių svarbą.

- Žmogiškoji pilnatvė – tai subjektyvus jausmas, kuris kyla tenkinant dvasinius pažinimo, bendravimo, estetinius ir fiziologinius poreikius, tai idealybės ir esamybės faktinis ar įsivaizduojamas atitikmuo.

Paradoksas...

Skirtinguose istoriniuose laikotarpiuose žmogus teigė, jog prieš tai egzistavęs pasaulis buvo arčiau žmogiškosios būties pilnatvės.

! Taip teigė ir prancūzų filosofas Mišelis de Montenis: „Viskas, kas buvo senovėje, yra gera, ir priešingai – viskas, kas vyksta dabar – bloga.“

Tačiau mes teigiam kitaip...

Anksčiau – blogai, dabar – gerai, vėliau – dar geriau.

- Žmogiškosios būties pilnatvės pavyzdį mums gali parodyti Hachiko šuns istorija:

Filmas nufilmuotas pagal tikrus įvykius, kurie įvyko Japonijoje 1923 metais. Hachiko buvo Tokijo žemės ūkio universiteto profesoriaus Hidesaburo Ueno augintinis. Šuo kiekvieną rytą lydėdavo savo šeimininką į stotį ir ten jo laukdavo vakare sugrįžtant iš darbo. Vieną 1925-ųjų gegužės vakarą profesorius nebegrįžo – jis netikėtai mirė darbe. Šeimininkas netikėtai mirė, tačiau šuo devynerius metus kiekvieną vakarą ateidavo jo pasitikti ir laukdavo iki paskutinio traukinio. Nepaisydamas nieko, bet koku oru šuo bėgo ir bėgo į stotį laukti vakarinio traukinio. Dešimt metų laukimo ir vilties pamatyti savo šeimininką.

Sun Tzu, Sun Zi arba Sun Wu VI amžiaus pr. Kr. Kinijos generolas ir karo strategas yra pasakęs: „Augame mokydami iš savo klaidų. Sakoma: nuovokumą brandina patyrimas, patyrimas kaupiamas klystant, o klaidas skatina nenuovokumas.“

Aš – žmogus

„Koks ilgas kelias ir sunkus nuo raidės A(š) iki Ž(mogus)...“ Eduardas Mieželaitis, poetas, publicistas.

„Aš noriu ir turiu teisę“ – šia ideologija vadovavosi garsusis Vokietijos fiureris Adolfas Hitleris.

Jis yra pasakęs: „Kai įgysiu tikrąją valdžią, pirmas ir pagrindinis mano uždavinys bus išnaikinti žydus.“ Ir pradėjo holokaustą. Holokaustas – sistemingas, masinis žydų genocidas, vykdytas Antrojo pasaulinio karo metais Adolfo Hitlerio vadovaujama nacių bei jų kolaborantų.

Pagrindinės nužmogėjimo priežastys

a) Tarp jaunesnės kartos holokausto tyrinėtojų vyrauja vadinamasis funkcionalus holokausto paaiškinimas – tvirtinama, kad žmonių naikavimo mašina buvo paleista dėl ekonominių priežasčių ir holokaustas atsirado kovojant dėl įtakos valstybėje tarp įtakingų nacių institucijų, kurios pasiūlė patį radikaliausią sprendimą.

b) Žydų apiplėšimas, o vėliau jų naikinimas buvo vykdomas, siekiant finansuoti nacių pradėtą vykdyti socialinio aprūpinimo valstybę. Daugelis vokiečių moterų nedirbo net pirmaisiais karo metais, o

už vaikus buvo gaunamos priemokos, vokiečių šeimos gaudavo kompensacijas ir už kariaujančius vyrus fronte ir, žinoma, už žuvusiuosius, o tam juk reikėjo milžiniškų finansinių išteklių.

Žmonijos vertybių lūžis

Branduolinis ginklas pirmą kartą sukurtas JAV 1945 m. vykdant Manheteno projektą.

Per visą istoriją nuo branduolinio ginklo sukūrimo kare jis naudotas du kartus: Antrojo pasaulinio karo pabaigoje – 1945 m. rugpjūčio 6 d. ir rugpjūčio 9 d.

Šie veiksmai lėmė Antrojo pasaulinio karo pabaigą ir pakeitė žmonijos vertybes.

Pokyčiai ir jų priežastys:

Teisingumo ignoravimas ir nepakankamas dėmesingumas jam XX amžiuje jau buvo sukūręs dvi totalines (totalitarines) grėsmes žmogaus teisėms – bolševizmą ir nacizmą. Žmonija įveikė šias nelaimes tik todėl, kad po Antrojo pasaulinio karo ryžtingai ir nuosekliai grįžo prie teisės ir teisingumo.

Siekiant kovą su terorizmu nepaversti nauja grėsme žmogaus teisėms, pabrėžiama būtinybė terorizmą vertinti kaip sudėtingą socialinį reiškinį, o kovą su juo grįsti pirmenybę teikiant ne karinėms, o teisinėms ir socialinėms priemonėms.

Karas su terorizmu

Būtinybė – terorizmą vertinti kaip sudėtingą socialinį reiškinį, o kovą su juo grįsti pirmenybę teikiant ne karinėms, o teisinėms ir socialinėms priemonėms.

Kareivio auka stato taikos pagrindus

„Taika yra sukurta karo.“ – Pjeras Kornelis 1533-1592 m. prancūzų rašytojas, filosofas.

Išvados:

- Teigti, jog viskas yra melas, tai suprasti, jog mūsų visuomenės pagrindai yra trapūs ir mes turime būti savo civilizacijos piemenys.

- Teigti, jog viskas yra leidžiama, tai suprasti, jog mes esame savo veikslių architektai ir turime gyventi su pasekmėmis, nesvarbu, šlovingomis ar tragiškomis.

Literatūra:

Vikipedia.lt

Citatos.lt

Neringa Veličkaitė

Kauno Veršvų vidurinė mokykla, 11a klasė

Helijara Radavičienė, vokiečių kalbos mokytoja metodininke

Žingsniai žmogiškosios pilnatvės link

„Žingsniai žmogiškosios pilnatvės link“ – tema, kuria domisi visi: paaugliai, darbdaviai ir darbuotojai, karaliai ir žvaigždės... Kiekvienas mažas žingsnelis yra didžiulis indėlis į išsvajotą žmogiškąją pilnatvę...Mano pranešimas bus apie tai kaip derėtų žengti tuos žingsnius.

Reikėtų apibrėžti kas yra „pilnatvė“. Pilnatvė suprantama kaip pilnumas, išsamumas. Pati sąvoka reikalauja užbaigtumo. Kelias į užbaigtumą niekada nebuvo lengvas. Visai nesvarbu apie koki užbaigtumą kalbame: kasdieninius namų darbus, namų ruošos darbus ar ilgalaikius, reikalaujančius daugybės pastangų – pabaigti mokyklą, universitetą, o gal dabar „ant bangos“ paplitusį norą – turėti tobulą ir sveiką kūną... Kiekvienas užbaigtumas skatina tobulybės siekimą. Galima sakyti jog pilnatvė prilygsta tobulybei. Bet tada kyla bene populiariausias klausimas – ar įmanoma pasiekti tobulybę? Ar tobulumo niekada nebus per daug? O gal tobulumas skatina tobulumą, bet niekada nebūna pilnas? Pagrindinis mano iškeltas uždavinys: atsakyti į klausimą – kaip susieti tobulumą, pilnatvę, laimę ir gyventi visiškai paprastą gyvenimą?

Gyvenime nebūna pralaimėjimų, būna tik pamokos, suteikiančios galimybę augti ir kilti. Mes turime naudotis duotomis progomis, vertinti praeitį laiką, bet jo per ne lyg nesureikšminti, imti iš gyvenimo viską, ką jis duoda. Dabar daugelį žmonių apnikusi slogi nuotaika. Tokia atmosfera daugelį pasiglemžė po pesimizmo kauke. Žmonės pamiršta apie jiems suteiktus šansus. Dar yra ir tų, kurie mieliau gyvena praeitimi ir patys užkerta kelią ateičiai, o dabartį tiesiog „ištrina“ iš savo gyvenimo. Praeitis negali sąlygoti ateities. Kodėl žmonės dažnai kartoja „aš negaliu“, „aš nesugebėsiu“, „tai ne man“. Mes, žmonės, esame homo sapiens, mes – patys pranašiausi individai. Kodėl nepasakius „aš galiu viską“?

Gyvenimas suteikia begalybę šansų eiti link žmogiškosios pilnatvės. Darželis, mokykla, aukštosios mokyklos, darbas, projektai, renginiai, konkursai – tai tik keletas būdų ieškoti „savojo aš“, su jais susiduria kone kiekvienas. Vaikystėje keliaujame į darželį, kur pirmą kartą suvokiame, kas yra komandinis darbas, mokomės komunikacinių įgūdžių. Mokykloje stengiamės reikšti savo nuomonę, prisiiinti atsakomybę, atlikti mums paskirtus darbus. Toliau seka aukštosios mokyklos, o jose pirmi žingsniai į savarankišką ir nepriklausomą gyvenimą. Viena veikla labai įtakoja mūsų pilnatvę tai – darbas. Gerai žinoma citata „susirask sau mėgstamą darbą ir tau daugiau nebereikės dirbti“ atspindi darbo reikšmę mūsų gyvenime. Tai tiesiogiai įtakoja žmogaus pilnatvę: jei žmogus, dėl jam žinomų priežasčių, pasirinktą nemėgiamą darbą, jis taps prislėgtas, piktas ir pesimistas. O tai visiškai atvirksčias reiškinys nei pilnatvės siekimas. O pasirinkus mėgiamą darbą atsiranda kontrastas: žmogus reiklus, pozityvus, laimingas, skleidžiantis geras emocijas – tai labai didelis žingsnis į žmogiškąją pilnatvę. Konkursai, projektai ir įvairūs renginiai – taip pat puiki proga pažinti save ir žengti žingsnius link pilnatvės. Asmeniškai patirtis man įrodė, kad kiekvienas renginys, kiekvienas projektas ar konkursas – puiki galimybė sužinoti, išmokti ir patirti kažką nauja. Pastarieji projektai ir renginiai „AIESEC“, „Gyvoji biblioteka“, „Mokausi iš kino“, „Piliečio žadintuvas“ suteikė galimybę sulaužyti daugybę mano pačios susikurtų stereotipų, suformuluoti naujus požiūrius į daugelį dalykų, pabendrauti, susipažinti su įvairiomis asmenybėmis, veikti čia ir dabar. O kas pasakys, kad tai ne puikūs šansai siekti pilnatvės? Konkursai – puiki vieta įvertinti savo žinias, bei įgyti pasitikėjimo savimi. Bet nereikia susikoncentruoti tik į šiuos dalykus, reikia nepamiršti, kad kiekviena akimirka – suteiktas šansas, o jais reikia naudotis.

Atsigręžkim atgal. Žmonės iš praeties, taipogi kalbėjo apie žmogų ir jo pilnatvę. Lucijus Anėjus Seneka sakė „Ar ne per vėlu pradėti gyventi tuomet, kai reikia jį baigti?“. Imanuelis Kantas teigė „Aplinkybė, kad žmogus gali turėti vaizdinį apie savąjį aš, be galo iškelia jį virš kitų būtybių, gyvenančių žemėje“, „Būti tai daryti“. O graikų filosofas Sokratas skelbė „Būk patenkintas tuo, kas yra, tačiau siek

to, kas geriausia“. Nuo pačios pradžios buvo aktualu kalbėti apie pilnatvę. Žmonės – didžiausi egoistai visais amžiais siekiantys gerbūvio sau. Nekliudo nei socialinė padėtis, nei lytis ieškoti atsakymų kaip pasiekti žmogiškąją pilnatvę. Ir nesvarbu, kad anuomet ir šiandien vertybės – visiškas kontrastas. Pilnatvė visais laikais siejosi su tobulumu. Imanuelis Kantas sako, kad reikia veikti čia ir dabar. Mes turime pasinaudoti gyvenimo suteiktais šansais. O štai Sokratas atskleidžia puikų pilnatvės receptą – džiaugtis tuo, ką turi, bet niekada tuo nepasitenkinti. Pasidomėjau sėkmingiausių žmonių biografijomis ir išvelgiau šį būdą. Kartais naudinga savo kasdienybėje pritaikyti filosofų pamąstymus.

Kita pilnatvės paieškų pusė – įvairūs įvykiai, sukrėtimai, pakeičiantys požiūri, tikrosios laimės supratimą, skaudžios netektys, diagnozės, nelaimingi atsitikimai – labai negatyvūs veiksniai, sąlygojantys kitokį tiesos suvokimą. Be abejo, geriau niekada nepatirti šių pojūčių, bet aukščiausiasis nutaria, kad per toli nuklydai nuo kelio ir tokiu būdu primena tiesą, kuria gyvename. Negatyvams nereikia leisti įsikeroti mumyse. Pakeisti požiūrius gali ir naujos pažintys bei potyriai. Vienas pokalbis gali įkvėpti ieškoti „savojo aš“ ten, kur niekada negalvojai. Reikia išmokti naudotis viskuo! Reikia nebijoti viską pradėti iš naujo. Reikia džiaugtis smulkmenomis, nes jos yra pagrindas į taip ieškomą pilnatvę. Mūsų gyvenimas panašus į dėlionę, kurią turime sudėlioti visą. Jei trūks vienos detalės, tai ir nebus pilnatvės.

Kartais mes nesijaučiam nei būtini, nei amžini, nei begaliniai. Mes bėgame, skubame, pamirštame, kad svarbiausia tobulybės, pilnatvės esmė – smulkmenos. Jei norime pasiekti pilnatvę, tai mes turime jos siekti nuolatos, kiekvieną minutę ir sekundę. Tai ilgas ir begalinis kelias į savąjį tikslą, ieškant „savojo aš“. Kiekvienam žingsniai bus skirtingi. Mes –individualybės. Reikia atminti, kad žmogus pats save kuria ir žlugdo.

Aš išskyriau devynis žingsnius, kurie padės siekti žmogiškosios pilnatvės:

Nebijoti

Pasinaudoti kiekvienu suteiktu šansu

Reikšti savo mintis

Nepasiduoti

Klysti

Užsiimti veikla, kuri teikia malonumą

Atrasti žmones, su kuriais gera

Susikurti savo svajonių kampelį (ten kur tau gera, tavo nuosavas, kambarys, sodas ar žemės lopinėlis miške..)

Mėgautis šia akimirka

Gyventi reikia taip lyg mirsi ryt, bet siekių ir svajonių turėti tiek lyg gyventum amžinai. Tačiau reikia nepamiršti, jog galbūt pilnatvės siekimas ir yra pilnatvė. Mes turime tikslą, o kai jo siekiame, tuomet jaučiamės reikalingi bent jau tam tikslui. Ši siekiamybė labiausiai panaši į pilnatvę. Mes esame panašūs į didžiules dėliones – pamesi nors vieną mažytę detalę ir ji nebebus tobula.

Nėra jokių kliūčių, kurių negalėtum įveikti, nėra tokio iššūkio, kurio negalėtum priimti, nėra tokios baimės, kurios negalėtum nugalėti. Ir nesvarbu, kad kartais atrodo kitaip!

P.S. Pareigos – taip pat šansai, suteikti mums.

Literatūra:

1. Baranova J. Filosofinė etika: prasmė ir laisvė. Vadovėlis XII klasei. Vilnius: Alma littera, 2004.
2. Exley H. Tu gali! Vilnius: Paletti, 2008
3. www.wikipedia.lt

Kornelija Vitkutė

Kauno jėzuitų gimnazija, 3c klasė

Darius Klibavičius, etikos mokytojas metodininkas

Žmogaus didybė ir trapumas yra žmogiškumas

Kas yra žmogus?

Antropologinį klausimą „Kas yra žmogus?“ kėlė daugelis mąstytojų – Platonas, Aristotelis, Kantas, Nyčė. Ir visi jie skirtingai interpretavo šį klausimą. Galime sakyti, kad antropologijų yra pačių įvairiausių, nes egzistuoja daugybė skirtingų požiūrių į žmogaus kilmę, raidą ir paskirtį.

Žmogus – tai materija. Materiją sudaro 99% tuštumos. Vadinasi, kondensuota mūsų esybė telpa viename procente. Tačiau žiūrint iš kitos pusės žmogus – tai kūnas, sudarytas iš 50 milijonų milijonų ląstelių (50 su dvylika nuliu). Jei bandytume suskaičiuoti atomus, jų būtų virš 7 milijonų trilijonų (t.y. 7 su 27 nuliais...). Kiekvieną sekundę, kiekvienoje ląstelėje vyksta tūkstančiai skirtingų cheminių reakcijų, palaikančių mūsų gyvybę. Visa DNR, esanti mumyse, sveria apie 60 gramų, tačiau jos ilgis toks, kad ji nukeliautų iki saulės ir atgal 70 kartų! Šie faktai įrodo, jog žmogaus sandara yra be galo sudėtinga, preciziška, ir dažnai sunkiai suvokiama.

Kuo žmogus unikalus?

Žmogus yra šiltakraujis žinduolis, susiformavęs maždaug prieš 50 milijonų metų. Tačiau, skirdamasis nuo kitų gyvūnų, turi unikalių fizinių savybių, leidusių jam puikiai ar net pernelyg puikiai pažaboti gamtą, žemės išteklius ir gyvūnus savo reikmėms.

Tos savybės yra:

- Kalba. Žmogus vienintelis šioje planetoje turi taip smarkiai išvystytą kalbą, kuri atveria naujas bendruomeniškumo ir mokslo galimybes. Taip yra todėl, kad liežuvis yra ganėtinai nepriklausomas ir laisvas raumuo, įgalinantis gausią skambesiu įvairovę.

- Vertikali laikysena. Vertikali laikysena suteikia galimybę pilnai naudotis rankomis.

- Rankos. Rankas turi ir kiti primatai, tačiau žmogaus rankų valdymas yra tobuliausias, jis leidžia pagriebti ar suimti daug skirtingų įrankių.

- Smegenys. Tarp visų gyvų padarų, žmogaus smegenys sudėtingiausios ir labiausiai išvystytos.

- Ilgiausias vaikystės. Manoma, kad taip yra todėl, kad mūsų sudėtingoms smegenims reikia daug laiko pilnam išsivystymui.

- Ugnies pažabojimas. Tikriausiai nesate matę gyvūno, žaidžiančio su ugnimi. Iš visų gyvūnų žmogus vienintelis, išmokęs pasinaudoti ja.

Štai tiek fizinių žmogaus sandaros ypatybių. Tačiau ar žmogus yra vien tai? Norėčiau pakalbėti, kas padaro žmogų iš tiesų unikalų. Apie tai, kas netelpa įprastuose materijos rėmuose. Tai *žmogiškumas*. Mano manymu, trys svarbiausi žmogaus bruožai yra: kūrybiškumas, tikėjimas bei socialumas.

Kūrybiškumas

Žmogus yra kūrėjas. Savo beribe vaizduote bei mąstymu jis nepaliauja kurti naujų idėjų. „Mąstau, vadinasi esu“, – teigia racionalistas Rene Dekartas. Sudėtingiausi mechanizmai, tobuliausios simfonijos kyla iš žmogaus kūrybos. Be šios kūrybinės galios žmogus būtų įprastas gyvūnas.

Tikėjimas

Iš prigimties žmogus yra be galo smalsus, ieškantis atsakymų ir sprendimų į visus kylančius klausimus. Iš kur mes atsiradome? Kaip susiformavo visata? Kaip atsirado materija? Visko mokslu ir protu įrodyti neįmanoma, todėl žmogus tiki vienais ar kitais dalykais. Šiuo atveju, tai įvairios religijos ir tikėjimai. Netgi ateistais save vadinantys žmonės tiki. Jie tiki, jog Dievas neegzistuoja. Tikėjimas įprasmina asmens gyvenimą, jo nuveiktus darbus.

Socialumas

Aristotelis teigė, kad žmogui itin svarbus santykis su kitu žmogumi, nes jis yra politinis gyvūnas – *zoon politicon*. O Nyčė savo knygoje *Štai taip Zaratustra kalbėjo* (vok. *Also sprach Zaratustra*) rašė: *Pamirškite*

žodelį „dėl“, o jūs kūrėjai: dorybei jūsų reikia, kad nedarytumėte nieko – nei „dėl“, nei „labui“, nei „kadangi“. Kad negirdėtumėte šių mažų žodžių aš patariu ausis jums užsikimšti. [...] Kūryba ir valia – štai jūsų „artimas“ tikrasis: neleiskite sau įkalbėti netikrų vertybių.

Šiuo atveju su filosofu Nyče aš nesutinku. Žmogui reikia žmogaus. Jau vien pati idėja, jog žmogus neatsiranda iš niekur kitur, tačiau tik iš kito žmogaus, perša mintį, kad gyvename ne tik sau, bet ir dėl kitų. Štai filme „Into the Wild“ atpasakojama tikra istorija apie vaikina, kuris atiduoda visas santaupas labdarai, palieka savo įprastines pareigas ir iškeliauja į Aliaską, norėdamas vienas gyventi gamtoje. Filmo pabaigoje vaikiną netyčia suvalgo nuodingą žolę, nuo kurios numiršta. Jį radę žmonės sykiu randa paskutinius jo parašytus žodžius: „Happines only real when shared“ – *tik pasidalinta laimė yra tikra.*

Būti žmogumi, o ypač žmogišku žmogumi nėra lengva. Kiekvienas turime būti atsakingais už savo veiksmus, nes jie įtakoja ne tik mūsų, bet ir kitų gyvenimus. Kadangi nei praėjus, nei ateitis nėra tikra, tik *čia ir dabar* esame atsakingi už tai, kas būsime rytoj.

Literatūra:

Nietzsche, Friedrich. *Štai taip Zaratustra kalbėjo: knyga visiems ir niekam.*

Iš vok. k. vertė A. Tekorius. Vilnius: Alma littera, 2013.

Turinys

Vera Vasiljeva. <i>Mintys apie žmogiškąją būtį</i>	3
Vilija Zeliankienė. <i>Kaip atrasti darnios būties galimybę mokykloje?</i>	4
Bronė Gudaitytė. <i>Ego formų atpažinimas ir/ arba „atsižadėjimas“ (abseidenheit) pagal Mokytoją Eckhartą</i>	6
Darius Klibavičius. <i>Mokinio asmenybės vystymosi galimybė taikant medijas</i>	9
Janina Kuliešienė. <i>Pamąstymai apie žmogaus būties didybę ir trapumą</i>	11
Daugailė Braziulytė. <i>Darnios būties galimybė mokykloje</i>	13
Aurimas Adomėnas. <i>Giedrė Zakarackaitė. Darnus gamtos ir žmogaus santykis</i>	15
Viktorija Gailiūtė. <i>Žmogaus būties didybė ir trapumas</i>	17
Saulė Ivaškaitė. <i>Žmogaus būties didybė ir trapumas</i>	19
Roberta Kalasauskaitė. <i>Darni būtis ir egzistencinės emigranto patirties iššūkiai</i>	21
Miglė Lindžiūtė. <i>Žmogaus būties didybė ir trapumas</i>	24
Dobilė Minkutė. <i>Mokinio asmenybės vystymosi galimybė projektinėje-tiriamąjoje veikloje</i>	27
Žydrūnė Norkutė. <i>Savęs pažinimas ir tobulinimas – darnios asmenybės ugdymas</i>	29
Agnė Petraškaitė. <i>Darni būtis ir egzistenciniai emigranto patirties iššūkiai</i>	31
Andrius Paškevičius. <i>Lukas Rusilas. Žingsniai žmogiškosios būties pilnatvės link</i>	34
Neringa Veličkaitė. <i>Žingsniai žmogiškosios pilnatvės link</i>	36
Kornelija Vitkutė. <i>Žmogaus didybė ir trapumas yra žmogiškumas</i>	38

